

JO, ALMOGÀVER

Xavier Royo Luig

PRÒLEG

Sobre una base autèntica, m'he atrevit a escriure una novel·la en la qual hi ha uns ambiciosos membres de l'Església, uns nobles corruptes, una joia magnífica i uns nens innocents, més endavant pràcticament convertits en uns bàrbars catalans que juntament amb alguns aragonesos, s'anomenaran «almogàvers».

Els almogàvers tenien els seus dominis a la península de Gal·lípoli, el Ducat d'Atenes i el Ducat de Neopàtria (1311-1385).

Aquest cos va debutar l'any 1232 en la conquesta de Mallorca amb el rei Jaume I el Conqueridor. La seva fi té lloc a la darrerria de 1390, quan es perden els seus territoris de Grècia, indret on, amb calcades institucions, havien creat una segona Catalunya.

La presència catalana en aquests territoris desapareix definitivament l'any 1451, d'ençà de la mort d'Aliot III, que conservava l'últim bastió català a la zona grega de l'illa d'Egina.

No és la meva intenció polemitzar, a hores d'ara, sobre reivindicacions catalanes; per a això ja tenim els polítics, amb els seus somnis i quimeres.

Jo el que voldria és entretenir el lector i homenatjar uns homes, dones i famílies avui dia força oblidats en la història del nostre país perquè es consideren, com se sol dir, «políticament incorrectes», quan ells, moguts pels ideals i l'afany de prosperar, obeïen cegament les ordres i es jugaven la pell en unes condicions d'inferioritat extraordinàries.

Menyspreats pels enemics, i també per determinats amics a causa de les seves increïbles gestes i estratègies, eren considerats invencibles i les tropes que s'hi encaraven ho solien donar tot per perdut. Van lluitar i van vèncer a Mallorca, el Rosselló i la Cerdanya. Van recuperar l'illa de Sicília per a la Corona d'Aragó i van arribar a dominar a Bizanci (avui dia Grècia), un territori més gran que Catalunya, a més de la península de Gal·lípoli, el Ducat d'Atenes i el de Neopàtria; sent les ciutats de Gal·lípoli, Atenes, Tebes, Argos, Nàuplia, Salona, Neopàtria i Siderocastrom els seus principals assentaments.

Gràcies al valor i l'experiència en la guerra d'aquestes hosts, reis i nobles van llogar les seves armes, i centenars, o més ben dit, milers de catalans, van vessar la seva sang.

Tot el seu esforç va romandre inútil quan tot allò conquerit va restar sota el pes dels interessos polítics i també de l'Església. D'una banda, Joan XXII els va excomunicar diverses vegades per tal d'afavorir els francs; i de l'altra, el bisbe de Tebes, amb la seva traïció, va ajudar a lliurar la ciutat.

Abandonats amb falses promeses pels mateixos que anteriorment els havien utilitzat, i ja grans per empenyar les armes, van anar perdent de mica en mica els territoris conquerits.

Curiosament, o tal vegada irònicament, els reis d'Espanya i conserven, entre els seus títols, el Ducat de Neopàtria i el d'Atenes.

És, sens dubte, part de la nostra història, qui sap si massa ignorada.

Introducció

Sant Adrià de Besós, a 25 de març de 2014.

Al canell esquerre, el rellotge de polsera Patek Philippe amb corretja d'al·ligàtor marca l'hora establerta. Aquest matí gris i fosc fa un temps inusual, amb força fred. El vent de nord, que també bufa, augmenta encara més la incòmoda sensació, ja que traspassa la roba d'abric i fa tremolar els presents per bé que ja som a la darrera del mes de març.

Hi som tots; estranyament puntuals, quiets, abrigats, amb els colls de les jaquetes apujats, distrets. Els uns, amb les mans a les butxaques, contemplant el baf convertit en volves que surt per nassos i boques; els altres, picant de peus a terra o fent petits saltirons per entrar en calor, esperant les darreres ordres.

Un silenci estrany, gairebé respectuós, sura al meu voltant.

Ja feia temps que em voltava pel cap. L'ampliació i la remodelació de la casa obliga a desplaçar el jardí un bon tros més avall, en direcció al riu. Possiblement els arbres i les plantes ho agrairan, perquè gaudiran de molta més aigua i creixeran encara més alts i forts, tot i que els arbres són molt vells.

Igual que la casa, ni tan sols se sap qui el va concebre, aquest jardí frondós. Sens dubte, una mà experta es va encarregar de la distribució dels arbres fruiters separant-los d'aquells que només fan goig, els trepadors que donen ombra a l'estiu i els de fulla caduca que deixen passar els raigs del sol a l'hivern.

Malgrat que els nous projectes estan signats, no trobo el moment de començar. Aquesta estimada casa, construïda pels meus avantpassats, sempre ha estat com un referent per a la vila, ja que és esmentada i figura als escrits més antics que es coneixen. Sigui con vulgui, i encara que els meus fills diuen que sóc un romàntic, dins meu, sento que, amb aquests canvis, esmeno una mica la història.

Apujant-me instintivament una mica més el coll del *barbour*, alço els ulls cap al cel gris que amenaça pluja. Sembla que fins i tot els ocells hagin parat de piular perquè ensumin canvis. Sense saber ben bé per què, faig el senyal de la creu i deixo anar amb una veu que em surt un xic tremolosa:

—Apa, nois, que és tard!

Més enllà, les colles dels constructors ja han anivellat i preparat el terreny. L'artista jardiner, contractat per la meva dona, cofoi i presumit, ha dissenyat i dibuixat el nou jardí que, després de diverses modificacions, tots els de casa han aprovat. El nou projecte, resumit en una pissarra, està penjat en un dels pins més grossos, el que potser serà l'últim de ser traslladat.

Glorietes, zones d'esbarjo, pous i camins romàntics seran coberts i envoltats per plantes enfiladisses i arbres antics i nous de tot tipus. No em fan gaire el pes, aquestes novetats; jo sóc més casolà, m'estimo els arbres fruiters, els quals cuido cada dia com si fossin fills meus, gaudint de parlar-hi, collint-ne els fruits i tastant-los sota la seva ombra mentre els agraeixo l'esforç. Sóc així i no em fa res confessar-ho. De tota manera, estic segur que quedarà tot molt bonic. Però vull ser testimoni d'aquest canvi, vull que el meu cervell memoritzi per sempre com era tot abans.

Prop d'on em trobo, un xiulet insistent s'imposa al soroll de les màquines i fa que torni al món real i deixi per un moment les meves cabòries. És el xicot de la petita excavadora, que obre la terra amb cura per no danyar la soca al voltant de la vella olivera que anomenàvem, sense saber per què, «l'olivera de l'àvia». M'avisa que ha topat amb una cosa que defineix com a estranya.

Una mica trasbalsat, faig aturar la maquinària tot aixecant la mà.

Nerviós, sense esperar ningú, salto dins la rasa amb una petita pala que agafo d'un cabàs d'eines. La sotragada en tocar la terra tova i vermella amb les botes de cuir em fa recordar que ja no tinc edat per a aquestes coses.

Entre la terra humida i remoguda, apunta un plec estrany que sembla una lona vella; la resta queda tapada a mitges per les arrels més joves de l'olivera.

De genolls, intrigat, vaig apartant a poc a poc i amb molta cura la terra, i desenterro un fardell d'aproximadament un metre de llarg i dos pams d'ample.

El cap em diu que podria ser un gos mort, una mascota enterrada a l'ombra de l'arbre. Tot i que somiador com sóc, es podria tractar d'un secret desconegut dels nostres avantpassats; per què no? Al mateix clot on sóc, amb les mans glaçades i sense cerimònies, desfaig curosament els plecs d'aquesta lona gruixuda que encara es conserva prou bé, malgrat que tot indica que té una pila d'anys.

Tothom s'atura. Un grapat d'ulls desconcertats observen en silenci el que he tret de la terra. No en faig cas.

Del fardell que se'm desfà entre els dits, sobtadament cau un tros de ferro, que em va a parar als peus. L'examino amb atenció. Sembla una espasa curta de fulla ampla, pràcticament sense mànec. Això em sorprèn, què hi feia, això, aquí? També apareix una daga llarga i molt rovellada, i una petita cota de malla, tan malmesa, que gairebé es desfà en tocar-la. Al fons de l'embolcall em crida l'atenció un altre paquet, més voluminós, protegit doblement amb una altra roba encartonada que potser d'antuvi van arrebossar amb brea o algun altre producte, ja que queda perfectament segellat.

De l'estrany paquet, que obro allà mateix amb l'ajuda de la daga, apareix, per a la meva sorpresa, un voluminós i pesat llibre. El patracol pràcticament està sencer. Diria que fa vora dos dits més, tant d'amplada com de llargada, que els llibres habituals. El protegeixen unes gruixudes cobertes de cuir gairebé negres, m'imagino que a causa del pas del temps. Els fulls semblen de pergamí molt esgrogueït i força ben conservats, em fa l'efecte. Potser n'hi ha vora dos-cents, ben

l·ligats o cosits a les cobertes. No goso fullejar-los tots, però em sembla que estan escrits amb una cal·ligrafia espaiada i una tinta de color ben negra i prou marcada, encara. A l'·instant, em ve al cap la tinta xina de la meva infantesa.

Emocionat, trasbalsat, gairebé no puc dir paraula en uns moments en què, sense ulleres i amb els ulls massa brillants per l'·emoció, no puc llegir res.

Vull creure que, sense més ni més, tinc a les mans el secret d'algú que va voler passar desapercbut a la seva època, però que tal vegada volia deixar constància del seu escrit a futures generacions. Tanmateix, per què estava enterrat al jardí de casa? Qui en podria ser l'·autor i per què el va colgar sense informar ningú?

La casualitat, o vés a saber què o qui, ha volgut que em toqués a mi poder esbrinar-ho. Sense dir res, però angoixat, entro a casa a la cerca del meu racó d'·intimitat, el meu despatx d'·agradable fusta de melis, construït pel cèlebre ebenista noruec Pierre Golle, respectat de generació en generació, on cada dia passo tantes hores de feina. Allà, tot sol, no puc treure la vista de l'·estraný llibre que he deixat al damunt de la taula. La cambra, il·luminada tan sols per la llum grisa i esmorteïda que entra pels grans finestrals, reproduceix l'·ambient trist i apagat del dia.

Vull tranquil·litzar els nervis i els pensaments respirant pausadament. La llar que la meva dona ha encès amb gruixuts troncs d'·olivera, perfuma l'·estudi amb la seva olor característica i proporciona un caliu acollidor.

Tancada la porta per no ser destorbat i col·locades precipitadament les anhelades ulleres, començo a gaudir de la troballa. Amb un drap ben net, miro de treure una mica la pols i la terra que pugui tenir adherida; però el llibre, aïllat dins d'·aquell curós embolcall, no té gens ni mica de brutícia. Certa humitat a les cobertes m'·indica que han estat mudant el color, ja que s'·hi veuen clapes més marronoses i d'·altres més ennegrides, però no duen res escrit o, si més no, ha desaparegut qualsevol rastre d'·escriptura. El cuir és molt gruixut.

Amb el llibre a l'·escriptori, entreobro amb compte la vetusta coberta superior i, després d'·una pàgina nua i encartonada que cruix en girar-la, descobreixo les primeres lletres. És una cal·ligrafia enrevessada, potinera i d'·ala de mosca. La matussera narrativa sembla català antic. Dalt de tot ressalta una data:

«Sant Adrià de Besós, any 1316 del Senyor.»

Sobresaltat, la tapa se m'·esmuny entre els dits tremolosos i tanco sobtadament el llibre. No pot ser cert, el que he llegit. No pot ser que tingui a les mans un llibre escrit fa sis-cents noranta-vuit anys. Això és una bogeria o una broma pesada dels meus fills. Controlant la tremolor de la mà, netejo amb nerviosisme i reiteradament els vidres de les ulleres ajudant-me del mocador blanc de butxaca, i torno a obrir amb respecte reverencial aquesta troballa.

És cert, el que he llegit; diu amb claredat: 1316. Quedo indecís uns instants, petrificat com una estàtua, gairebé sense alè. Al final de la pàgina següent, al peu i a la dreta del full groguenc, en una sola línia i amb lletra segura però més gran i en majúscules, hi ha escrit:

JO, ALMOGÀVER.

De sobte, em vénen a la memòria les llegendes que ens contava l'avi, amb veu baixa i greu, sobre avantpassats guerrers als meus germans i a mi, els dies de nevades i fortes pluges, mentre gaudíem de les torrades de pa de pagès rodó, refregades amb all i batejades amb el millor oli de casa. Tots plegats, ben a tocar els uns dels altres, sèiem sobre coixins a terra, vora l'enorme llar de foc, on espetegava la fusta que cremava lentament. En aquell fosc saló totalment folrat de caoba, escoltàvem en silenci sepulcral les rondalles que, de boca en boca, havia escoltat el meu avi del seu. Històries esfereïdores i interessants, molt més captivadores que els contes de fades de l'àvia, que nosaltres escoltàvem bocabadats. Devien tenir algun pòsit de veritat?

No vull entretenir-vos més.

Crec que ha arribat l'hora de transcriure en català actual el que aquest llibre conté, explica i detalla. Espero que ho gaudiu tant com jo.

CAPÍTOL I

EL SEGREST

Em dic Adrià Puig i Boix, i sóc almogàver. Formava part de la milícia d'en Roger de Flor. Vaig néixer a Catalunya, en un esquix de vila que li diuen Sant Adrià de Besós, l'any 1276, molt a prop de la muralla est de Barcelona, amb accés a la ciutat per la porta de Santa Eulàlia.

Vaig servir com a almogaten, o cap d'esquadra, i més tard els meus companys em van escollir adalil, o capità, durant la Venjança Catalana, provocada per l'assassinat del nostre cap i senyor, en Roger de Flor. Però, d'això, en parlaré més endavant... Ara que gairebé compto quaranta anys, torno a ser a la meva terra, acompanyat de la meva muller.

Cansat, malmès i sense mirar enrere, vull passar a Sant Adrià els meus darrers dies, gaudint de les postes de sol i conreant les terres dels avis i les que he pogut adquirir amb els estalvis de soldat.

Amb aquest escrit, vull deixar palesos els records d'infantesa i els de soldat almogàver, ofici que vaig exercir per a glòria de Catalunya. El somni del meu senyor Roger de Flor, estendre el nom i el poder del nostre país, va penetrar com una llança dins dels nostres

cors juvenils. Tot i això, és tan cert que els ideals de joventut canvien gradualment a causa dels horrors de les guerres, com ho és també que aquestes últimes ens van procurar molta riquesa. Tanmateix, el preu que vam pagar va ser la sang dels milers i milers de catalans i aragonesos que van morir a canvi i que avui resten totalment oblidats. He enterrat les meves armes per no fer-les servir mai més. Aquest testimoni escrit el deixo per als hereus dels meus hereus com un missatge que ajudi a eliminar les guerres entre els homes i perquè, en recollir-ho per escrit detalladament, Déu ens perdoni tot el dolor que vam causar.

Sant Adrià de Besós.

Gairebé dotze cases, si comptem les petites masies que queden més o menys a prop les unes de les altres, formen part i donen nom a aquest llogarret. Una aldea de pagesos i ramaders, una aldea regada pel riu Besós, que ens dona uns peixos enormes i, als seus marges, unes maduixes dolces com la mel, delejades per tota la comarca. El poblet ja existia l'any 1012, quan es va edificar l'església, però malauradament els musulmans el van destruir l'any 1114 mentre preparaven l'atac a Barcelona.

El riu Besós, en què tantes vegades he nedat i jugat sent un infant, desemboca a un quart de llegua de casa, si fa no fa, a un tir de pedra. Allà, en tota la seva amplada, s'hi barregen les olors del camp, el verd de les ribes i la sal del mar. La lluentor de les aigües que reflecteixen el sol fa aclucar els ulls mentre un contempla com les carpes, les truites i els esturions salten sense parar per remuntar el riu; sembla que necessitin agafar una mica d'alè per al darrer esforç.

Els horts, arrengrats com tan sols saben fer els pagesos catalans, i el bestiar cada dia són testimoni de les millors postes de sol que es poden admirar arreu del món. Colors vermellorsos com la sang es barregen amb els grocs i els verds dels camps, i els blaus i els blancs dels núvols formen figures fantasmagòriques de mil tonalitats diferents, d'allò més sorprenents, rere les muntanyes de ponent.

Només a la meva terra es poden veure coses així.

El pare, també de nom Adrià, va morir fent de soldat amb en Pere I allà, al Llenguadoc, defensant els súbdits d'aquelles terres contra les tropes franques, que incapaces de guanyar-les per les armes es van inventar una croada d'acord amb el Papa de Roma, també franc, després de fer-los passar per heretges.

La petita ajuda que van rebre els avis per la mort del pare, després que servís durant vint anys al comte, va arribar per comprar un grapat d'ovelles i unes quantes cabres que van servir per alletar-me, ja que la mare havia mort de la pesta negra.

Tot i això, vaig néixer fort, amb la mateixa robustesa del pare; ben aviat podré passar de dues vares i un pam¹, i m'adono que la gent em mira de reüll i amb respecte, encara que només tinc setze anys.

Als matins, després de posar-me les calces, la gonella i la samarra, i de calçar-me els esclops heretats del pare, l'avi Joan intenta ensenyar-me la poca lletra que ell va aprendre dels frares quan va ajudar a reconstruir l'església. Són uns moments que compartim plegats mentre prenem la llet, a la qual afegeixo bocins de pa, abans de sortir a pasturar i a cuidar una mica l'hort que ens procura l'alimentació diària. Ara que l'avi ja no em pot sentir, aquesta instrucció tan precària em va fer molt de profit al cap dels anys.

—Adrià —em deia l'avi Joan (cada dia la mateixa cantarella), amb un bol de llet ben calentó entre les mans nerviüdes. —Quan siguis a les ordres del comte, podràs ocupar càrrecs més importants que els altres si aprens a llegir i escriure. Hi ha molt pocs nobles que en sàpiguen, i necessiten que algú els llegeixi, els escrigui i els porti els comptes.

—Però, avi, a mi no m'agrada ni llegir ni escriure. Jo vull ser soldat, vull fer la guerra, i a la guerra no es pot convèncer l'enemic amb bones paraules, sinó que cal derrotar-lo — li replico jo.

—Deixa't de ximpleries. De moment, aprèn de lletra, no vulguis ser un ruc. Algun dia veuràs que tinc raó.

I així, mentre m'hi aplico a poc a poc i sense gaires dificultats, aprenc també de tot una mica i rumio a què em podria dedicar. Som una família lliure, però amb pocs béns; em penso que els nostres estalvis no superen vuit monedes de tern.²

Els diumenges, amb la camisa blanca, la faixa nova i la barretina que només em poso els dies de festa, anem a passejar a la fira que s'instal·la als voltants de l'església i l'anomenada «sagrera»³, una zona de protecció de trenta passes, on cadascú ven els seus productes. La sagrera, que ve de sagrat, és una institució de l'Església per mitjà de la qual s'ofereix immunitat a dins de qualsevol recinte sagrat, com una església, una rectoria o un cementiri, i fins a trenta passes del seu entorn, tant per a les persones com per a les seves pertinences.

¹ Un metre i vuitanta-vuit centímetres.

² Moneda de l'època, formada per un quart de plata i la resta de coure.

³ L'església de Sta. Maria de Badalona conserva la sagrera marcada al seu voltant.

Allà, no hi poden entrar ni els recaptadors ni el personal del cos secular. Per això mateix, els mes necessitats van establir-se enganxats als seus murs, construint petits coberts per a les seves minses collites i diversos oficis artesans. D'aquesta manera ells podien viure tot l'any del seu treball, evitant els impostos civils que els altres pagàvem per caprici de la baronia o del comte. El ferrer ofereix rodes noves, ferradures i claus pels cavalls, a més d'eixos i tots els estris del camp; el forner, farines de tots tipus i pa per a tota la setmana cuit als exclusius forns del comte; i així, tota la comarca, que compra o ven animals, oli, safrà o fruites, encara que el que més es fa, és bescanviar una cosa per l'altra.

Jo, fins i tot, a canvi d'uns quants peixos de franc, ajudo els pescadors a calafatejar i pintar les barques, i també a adobar peces i xarxes malmeses de les embarcacions vora la desembocadura del riu Besós, on temps enrere es reunien les galeres sarraïnes per segrestar veïns terra endins i vendre'ls com a esclaus. Aquests moros van ser els inventors dels tambors de batalla. Carregats amb aquests instruments, remuntaven el riu cap als poblets propers, precedits per l'estrèpit que escampava el pànic entre els habitants, ja que tothom coneixia prou bé les conseqüències.

Amb setze anys, les eines del camp no em resulten desconegudes: faig els solcs amb el càvec perquè circuli amunt i avall l'aigua que beneeix l'hort, sembro el més elemental per al menjar del dia a dia, fins i tot domino la falç i la dalla per a quan ajudem algun veí en la sega. També conec els estris de fuster i em penso que els sé aprofitar prou bé. En resum, tinc facilitat amb tot.

Tocava el mes de juny, el dia de Santa Julianna exactament, quan l'avi Joan, que s'estava amb el ramat prop de la platja, aprofitant el sol de primera hora que ja començava a escalfar, es va quedar endormiscat en una petita cabana feta de canyes. Però va tenir tan mala fortuna, que una ràpida embarcació de pirates sarraïns, un d'aquells llenys procedents de Tunis que habitualment feien escala a Màlaga o Almeria (ciutats que encara dominen), s'apropà a terra en cerca de queviures i aigua, i de passada va segrestar l'avi Joan i es va endur tot el ramat.

Barcelona té tres galeres a port per evitar aquestes incursions, però la velocitat dels sarraïns en aquests atacs és molta. Així i tot, si els catalans es troben fora del port, encara els poden atrapar; però, en cas contrari, mentre el vigia del farell del *Mons Judaicus*⁴ dona l'avís amb l'alimara i les galeres llencen els remes a l'aigua i despleguen drap per sortir, els pirates ja són lluny.

La notícia ens ha arribat a través dels pescadors que, de lluny i tornant de la pesca, han vist com carregaven de males maneres el bestiar robat. L'amic Lluís, patró d'una barca, ha arribat a casa sense l'alè.

⁴ Antic nom de la muntanya de Montjuic.

—Han segrestat en Joan! Els pirates sarraïns s’han endut en Joan!

L’àvia ha quedat sorpresa. Jo he demanat explicacions, una vegada i una altra, d’uns fets que parlen per si sols i que tenen lloc massa sovint a les nostres costes.

Amb una daga del meu difunt pare a la mà, sortim a corre-cuita cap al destacament de la milícia, primer, i a veure el capellà Pere Julià, tot seguit. Volem saber què podem fer, però tothom opina, i en realitat ningú no sap què hem de fer ni com hem d’actuar.

Vist això, decideixo acudir pel meu compte a les autoritats de Barcelona. Al cap de dos dies, i amb la intenció de denunciar els fets, he pogut entrar a la ciutat per on estan fent l’ampliació de la muralla. He triat la Porta dels Trenta Claus; no ho hauria d’haver fet, perquè els carrers estan plens de gent que no et deixa avançar. Avui ajusticien un lladre a la forca de la catedral. Els ciutadans tenim l’obligació de veure passar el carretó amb aquell infeliç al damunt, que penjaran poc després.

El carro, que té una gàbia de barrots de ferro i està escortat per vuit soldats amb llances, avança lentament arrossegat per una mula vella que estira de les regnes el botxí en persona. El reu seu en un tamboret. Segons com, al pobre desgraciat se’l veu com absent, com si això no anés amb ell. Em sembla que duu a sobre un bon gec de garrotades o que ha pres algun hipnòtic que el té més enllà que no pas aquí. Duu una gonella bruta i per sobre una cridanera capa de color groc, i al cap, una mena de cucurulla. Tothom se’n riu i s’ho passa d’allò més bé. No sé què dir, a mi no em fa gaire gràcia, tot això. Aquí, a ciutat, sembla que aquests espectacles tenen lloc molt sovint, perquè hi ha forques instal·lades arreu.

Passat el fatídic carretó, m’esmunyo pels carrerons empedrats del born, travesso ràpidament el carrer del Rec, que és per on Barcelona rep l’aigua del Besós. Després, tomo pel carrer dels Ases, on, cap a la meitat, hi ha la botiga d’un famós bruixot conegut a tota la comarca. Allà s’hi venen tota classe de plantes recollides quan la lluna es troba en la fase adient per fabricar filtres d’amor o verins per fulminar els amants menyspreadors. En algunes d’aquestes tendes es diu que, a preu d’or i amb infinites precaucions, es poden aconseguir els ingredients necessaris per la bruixeria: pols de serp, gripaus esmicolats, cabells de prostitutes, cervells de gats i llengües de penjats. Penso que, si bada una mica, en quatre dies el pujaran a passejar amb el sinistre carretó. Jo no estaria gaire tranquil. Una mica més enllà del carrer Ataülf, el magnífic palau dels templers em barra el pas. Això sí que és un senyor palau, i que elegants són els frares guerrers que fan guàrdia a la portalada. Poques coses recordo del pare, però no puc oblidar quan contava que, anant en un vaixell que transportava tropes, va veure l’almirall de la flota catalana, que era templer i sota la cota de malla duia l’hàbit, la destrat i el punyal de doble tall. Aquell home, durant la batalla, reia i blasfemava com un carreter i, a manca de

creu, als presoners que feia penjar de l'antena del vaixell, els feia besar l'empunyadura de la daga. Pel que sembla, el Papa vol dissoldre aquest orde de sacerdots guerrers que ha lluitat valentament en crues batalles a Terra Santa. Què sé jo! Però hi ha coses que no les puc entendre.

Per fi, fent ziga-zaga per Agullers i altres carrerons, ja tinc a l'abast el que cercava, el departament de Marina.

És a prop de les passarel·les de fusta que duen al moll per carregar embarcacions. Allà, en aquell formidable edifici de tres pisos d'alçada acabat de construir en pedra blanca, explico amb angoixa el meu cas al caporal de l'entrada, que està instal·lat rere un taulell de fusta. L'home m'adreça a un esquerp funcionari que treballa en un fosc despatx dels soterranis. Allà m'assabento que el mateix vaixell que ha capturat l'avi ha passat per Badalona, Montgat i Pineda, i que a cada lloc ha repetit les mateixes malifetes. Però, dit d'això, no tenen més notícies d'aquest lleny i, per tant, em fan saber que ja ens avisaran i que no hi poden fer res més.

Estic compungit i decebut, amb els ulls humitejats de llàgrimes, vora les grans portes que duen al carrer. Llavors el caporal del taulell del racó, m'imagino que a causa de la meva juvenesa, s'apiada de mi i, confidencialment, em diu, mentre m'acompanya a fora:

—Mira, fill, sé que és molt difícil d'entendre i em faig càrrec que pateixes pel teu avi. Però, si han segrestat gent arreu, gairebé estic segur que demanaran rescat per si en poden treure uns terns. —Em va esguardar amb mirada crítica—. En primer lloc, heu d'estar ben segurs que el vaixell era un autèntic lleny moro. Corre la brama, i jo no t'he dit res —va continuar, abaixant la veu pràcticament a un xiuxiueig, que hi ha certs mariners catalans que fan el corsari per a diferents reis cristians i que, quan no tenen contracte, es dediquen a piratejar. Per no cridar gaire l'atenció, venen les víctimes capturades a Alger o a qualsevol illa italiana, com ara Sicília. Les autoritats prou que ho saben, però no diuen ni piu. Són conscients que, Empordà endins, actuen en Joan Torrelles i en Pere Despalau i per la costa mediterrània, en Bernat Vilamarí de vegades l'almirall de la marina de nostre rei, en Vilaragut, en Bernat de Sarrià, l'Amaro Pargo i, fins i tot, un cert Vicente Yáñez Pinzón.⁵

Va fer una pausa i es va gratar la galta. Llavors va prosseguir:

—Tot i això, estigues al cas de la junta de veïns del poble més important on hagin raptat gent, que de ben segur rebrà alguna notícia. Si també han segrestat veïns de Badalona, Montgat i Pineda, de segur que algú s'adreçarà a aquestes juntes.

⁵⁵ Aquests dos últims son posteriors a la època esmentada.

De seguida li dic, espantat:

—Però, si nosaltres no tenim diners, què puc fer, jo?

—Em sap greu dir-t'ho, vailet. Però, si no trobeu algú que pagui el rescat, sols us queda anar al port de Marsella. Segurament els vendran allà com a esclaus i potser podreu arribar a algun tracte.

Amb tota discreció, aquell caporal em dóna un petit paper amb els noms dels segrestats i els pobles d'on eren. Gràcies a l'avi i les seves ensenyances, jo ja em puc espavilar tot sol.

Esverat, me'n torno cap a Sant Adrià sense saber què puc dir-li a l'àvia ni com puc ajudar l'avi. De mica en mica, mentre camino cap a casa, vaig rumiant. He de fer el que sigui per l'avi. No em puc quedar de braços plegats mentre els ganduls soldats de la milícia investiguen l'assumpte. Aquest home, el pare del meu pare, l'home que m'estima tant, no es mereix que l'oblidem com si fos un drap brut. Aquest home ho ha donat tot per mi; jo sóc sang d'aquest mateixa arrel i no puc ser menys.

Arribat a casa, dic a l'àvia, amb tota la gravetat que la situació comporta:

—Àvia, tu no passis ànsia, que jo sé com alliberar l'avi i marxaré per portar-lo de nou a casa. Mentrestant, els soldats de la milícia ja t'informaran, si esbrinen alguna cosa.

Ella no m'amoïna gens. És una dona molt desperta i intuïtiva. L'hort dóna verdures amb escreix i a l'estable han quedat les paridores, que poden proveir-la de llet i, com a mínim, a la fira dels diumenges pot vendre algun cabridet.

L'endemà agafo dues camises i un mocador de fer farcells, i demano a l'àvia quatre terns. No diu res, no pregunta res. Sé com de minso és el nostre capital, però l'àvia també sap que és inútil voler doblegar la meva voluntat. Fica la mà dins del davantal i em dóna cinc monedes. Ja les tenia a punt!

—Té, Adrià, que Déu et guardi. Prepararé per tots dos, però vés amb molt de compte, fill meu.

Li faig un gran petó i una tendra abraçada, i li asseguro que tornaré al més aviat possible.

—No t'hi amoïnis, àvia. Estic convençut que tornarem tots dos ben aviat.

De nou al camí reial, mantinc la idea intacta: primer, cercar els familiars dels segrestats i treure l'entrellat sobre l'incident...

Mai no hauria pensat que quedaria lligat per a tota la vida amb tots ells.

Als afores de Badalona, vora mar, en una de les típiques casetes de pescadors, trobo els Farriols. Em presento a en Pere i quedo bocabadat. És un noi de divuit anys, si fa no fa, que, al meu parer, em treu gairebé dos pams d'alçada. Vesteix gonella d'un blau marí amb franges d'un blau més intens encara, calces fosques i esclops de fusta. Al coll porta un mocador negre que gairebé sembla una corretja amb un nus diminut. L'esquena amb prou feines deu passar per les portes d'aquesta petita casa de pescadors. Té la cintura estreta, però el coll és com el d'un toro. La musculatura dels braços em recorda l'estàtua d'Hèrcules que vaig veure a Barcelona: fort com una roca i amb unes mans com els malls dels ferrers. Els seus cabells són rebels i vermells com les panotxes, i la seva cara bronzejada no encaixa en aquest cos de gegant, ja que els ulls negres són de mirada clara i neta, i transmeten una candidesa i una bondat inusuals. Per bé que tot just l'acabo de conèixer, ja em trobo bé al seu costat.

En Pere m'explica que la seva mare estava reparant xarxes a la platja quan va ser capturada pels sarraïns. No tenen diners, però ell està disposat a qualsevol cosa. No li agrada la mar i són prou germans per ajudar el pare, patró d'un gran bou de pesca que és la seva única propietat.

Seiem una estona en un banc de pedra enganxat a la casa de cara al mar i li explico el que penso fer. De sobte, s'alça i, allargant la mà, diu:

—Adrià, veig que ets un noi molt trempat. Compta amb mi per a tot el que necessitis. Et faré costat contra vent i marea.

Sense pensar-nos-ho gaire més, el mateix dia marxem tots dos cap a Montgat, on fem nit, estirats a la sorra de la platja.

A Montgat contactem sense gaires dificultats amb en Jaume Honrat. Si en Pere és la cara, en Jaume és la creu. És petit i escarransit, de pell molt blanca i, en canvi, uns cabells ben negres i de punta, com els eriçons; però els seus ulls són els més vius que he vist mai. En Jaume és l'ajudant del capellà de la vila i no m'estranyaria gens que els seus pares fossin jueus, perquè el lleuger nas de ganxo el delata. Sembla llest com una fura; només de saber que el cerquem, ja endevina per què hem vingut.

La seva germana collia petxines a la platja amb unes amigues per vendre-les, quan va quedar més endarrerida que les altres. En adonar-se del perill i voler fugir, ja era massa tard: els sarraïns se la van endur.

—No cal que m'expliqueu res més, sóc amb vosaltres a mort. La meva germana és l'únic que tinc en aquesta vida i faré el que calgui per ajudar-vos. Matarem aquells porcs! — exclama amb un fort crit.

—Pot ser molt perillós i complicat —adverteix en Pere.

— Si no ho provem, no ho sabrem mai —dic jo.

—Au, va —insisteix en Jaume.

—Som-hi, doncs! —respon en Pere.

Seguint el camí dels carreters, arribem a Pineda. Ara com ara potser és la vila més important d'aquestes terres. Tenen un petit port de pedra fet pels fenicis i del qual estan molt cofois. Des d'allí carreguen tot el suro de les nostres alzines en unes galeres de trenta remes per banda. Pel que sembla, hi ha països que el fan servir per a moltes aplicacions. També hi ha moltes pastures i bestiar.

Esbrinar on viu en Roger Pons no és fàcil i, tot i que el cerquem a les cases de vora la mar, no el trobem pas.

—A la costa, sembla que no en sàpiga res ningú, d'aquesta família —comenta en Pere.

—Encara tenim temps —replico, mentre rumio quan podríem rebre notícies dels sarraïns.

En Jaume, més pràctic i ràpid, ja té fets els comptes perquè coneix millor els temps de desplaçament de les naus.

—Si van raptar tothom el mateix dia 15, el 17 arribaran a Marsella i enviaran un missatge o alguna persona perquè faci arribar la notícia a Pineda —reflexiona—. Per tant, si és tal com dieu i el caporal de Barcelona té raó, i els pirates són moros, podríem tenir notícies a partir del dia 26. Hem d'estar ben alertes. Déu vulgui que siguin sarraïns. Fins ara tan sols sabem que van veure uns mariners amb mocadors al cap.

Tot parlant, arribem al camí de França. Allà trobem un pastor amb el seu ramat i li pregunto per la família dels últims segrestats pels sarraïns a la platja.

Ràpidament ens orienta, ja que n'estava al corrent.

—Parleu de la família del mas Pons. Viuen en una gran masia dalt d'aquell turó. En un parell d'hores hi podeu arribar per aquest camí.

Arribem al cim del turó i tenim una vista magnífica del mar i de tota la costa catalana, verda, rica i molt lluminosa.

—Ara entenc perquè aquests fills de sa mare vénen a saquejar aquestes contrades. Aquí ho tenen tot fet, tot planer, tot a l'abast, per endur-se el que vulguin, i saben prou bé que la milícia, fet i fet, no pot reaccionar.

La masia que cerquem es troba molt a prop. Encarada com pràcticament totes cap al sud per aprofitar l'escalfor del sol, és molt gran i espaiosa. Està força ben conservada. Les finestres són gòtiques i els arcs que veiem, de mig punt. Els camps l'envolten com si fos una illa i sembla rica i pròspera. A les finques es conrea el blat, l'ordi i els fruiters. Una mica apartats de la casa, s'endevinen els galliners i els estables dels cavalls i les vaques. Al darrere, protegint-la del vent i una mica retirat, s'estén un immens bosc d'alzines i pins.

Quan enfilem el camí de la masia, flanquejat de xiprers a dreta i esquerra ja que a Catalunya són signe d'hospitalitat, veiem un home ben vestit que ens vigila de lluny, una mica recelós. Deduïm que deu ser el propietari i, per tant, el senyor Pons.

—Bon dia —saluda tot alçant la veu i sortint a mig camí per rebre'ns.

—Déu vos guard —contesta en Jaume, més fet a les converses protocol·làries de l'església.

—Potser us heu perdut. Veig que sou molt joves i no reconec cap de vosaltres.

—No, no. Simplement és que ens ha costat molt trobar casa vostra.

—Som familiars dels captius a les mans dels sarraïns —explico jo, tallant les introduccions, impacient.

En esmentar el tema, al senyor Pons li muda totalment el rostre.

—Passeu, passeu cap a casa. Descanseu, que dinarem plegats. A més, ja és l'hora. Coneixereu la família i podrem parlar tranquil·lament.

La porta principal de la masia dóna a una gran sala rectangular. A l'entrada, ben desades, hi ha les eines, els garbells, els sacs i uns bancs per seure. A un cantó, a l'altre extrem d'aquest rectangle, queden la cuina i diverses dependències amb portes de doble fulla; i al fons, el celler. La primera estança de la dreta sembla que és la sala familiar, ben moblada. A través de les portes ajustades es pot entreveure una calaixera amb un gran mirall, un sofà d'espaldanyes, unes cadires, un rellotge de caixa tot de fusta i una gran taula amb braser.

A l'annex de la casa, hi ha les quadres dels animals amb un cobert pels carros, la tartana i les herbes, a més d'una figuera rere un llimoner i un taronger.

Pel cobert es passen unes gallines, un xic neguitoses per la nostra presència amb els seus naturals cloqueigs. Al pis de dalt s'accedeix per una escala situada al fons de la entrada. Sembla de les mateixes mides que la planta baixa, però destinat a dormitoris i la cambra de bany. Al segon pis hi ha el graner d'hivern, que es ventila mitjançant nombroses finestres sense bastiments i que, de passada, fa d'aïllant de les inclemències

del temps pel pis inferior. L'estada i el dinar són molt agradables i complerts. Dinem en una sala molt fresca, amb sostre de volta i terra de lloses de pedra molt grans, i com és el costum, amb tota la gent de la masia. El senyor Pons, la seva família i tots nosaltres, en una taula de fusta molt gruixuda. I tots els treballadors de la finca (déu n'hi do quants n'hi ha), distribuïts en diverses taules molt llargues, fent força xivarri als bancs.

El dinar és tot a base de productes de la terra. Hi ha pollastre per a uns i gallina per als altres, a més de fruites diverses. I, com que avui som convidats, el senyor de la casa fa servir a tothom un bon got de vi de les seves vinyes, sense possibilitat de repetir, ja que la feina dels camps i el bestiar no poden esperar gaire i demanen una cura que l'alcohol malmet.

La família és força nombrosa. La Mercè, mestressa i esposa, és mare de cinc nois i una nena la mar d'eixerida que es diu Mariona. Els nois ja són grans. En Guillem, que ronda els vint-i-tres anys, és l'hereu. En Ramon és una mica més jove. En Jofre té gairebé la nostra edat. En Jaume deu tenir dotze anys. I falta en Marc, el més petit, d'uns set anys, que és la causa de la tristor de la família.

El dia dels fets, en Marc era amb el seu tutor, un home molt gran que li ensenyava de lletra. Havien baixat a la platja, com feien sovint, per aprendre de tot una mica, jugant i passejant. De sobte, va aparèixer el bot del vaixell sarraí i, per més que van intentar fugir, van atrapar el nen i es van desempallegar del vell amb una forta empenta.

Desesperat, va ser qui ho va explicar tot a la família.

Després del relat del senyor Pons, quedem tots callats durant una estona mentre ell intenta empassar-se el nus de la gola.

—Doncs, jo sóc aquí per alliberar el meu avi —anuncio amb fermesa.

—I jo, per alliberar la mare —apunta amb vehemència l'imponent Pere Farriols, clavant un cop de puny contingut a la taula.

—Vosaltres sou molt joves i inexperts en temes de lluita i armes, mentre que aquests sarraïns són uns pirates que dominen l'ofici i no tenen manies a l'hora de matar —replica el senyor Pons.

—L'Adrià —diu en Jaume— té un bon pla. Hi he rumiat i crec que pot sortir bé.

Jo els explico a grans trets la meva idea i tothom guarda silenci.

—No sé què dir-vos. Us podeu quedar a la masia el temps que vulgueu. Si tenim notícia dels segrestadors, aportaré cent terns. La milícia no fa res i, si vosaltres tireu endavant, jo us ajudaré tant com pugui perquè em torneu el meu fillet a casa —deixa anar el senyor

Pons, mirant la dona—. Només us posaré una condició, i és que en Jofre, que diu que vol venir amb vosaltres, porti la bossa dels cabals.

Passem uns quants dies a la masia tot esperant notícies, i cada dia baixem a la junta de veïns de Pineda per si en saben res de nou. Mitjançant un carreter i un dels meus cinc terns, enviem notícies als nostres familiars explicant que tot va bé però que més lent del que esperàvem.

Mentre transcorren els dies, ens fem molt amb en Jofre. És un noi molt ben plantat, tan alt com jo, i amb moltes ganes de sortir a cercar el seu germà. Té un esperit aventurer i, com que no és l'hereu, vol conèixer altres països i altra gent per comerciar.

—Després d'alliberar els nostres, vull marxar a conèixer altres terres més llunyanes i altres gents per dedicar-me al comerç —diu.

De moment, jo m'encarrego de la preparació del grupet i, de passada, repassem i comentem milers de vegades el pla que tinc pensat. Del pare, com ja he dit, en recordo poques coses, però sempre tindrè present que deia que el més penós de la vida de soldat eren les interminables caminades que havien de fer; per això calia, i era molt important, estar preparat físicament.

Cada dia pugem a la masia corrent un bon tros del camí. El corpulent Pere esbufega com un cavall, però el pensament de rescatar sa mare fa que encara s'esforci més en la seva preparació física, cosa que, ben mirat, gairebé el converteix en un gladiador.

Per fi, quan ja comencem a dubtar dels càlculs d'en Jaume, ens arriben les tan anhelades notícies. Un traginer català que fa la ruta de Perpinyà-Mataró s'atura a la junta de veïns de Pineda, on explica que a la rodalia de Perpinyà un sarraí malcarat li va oferir mig tern tot assegurant-li que al poble de Pineda li donarien una bona gratificació si els feia saber el següent: esperarien durant vint dies a la fonda L'Estaca de Ferro de Marsella, per si algú volia rescatar algun familiar.

Gràcies a Déu, aquest avís ens confirma que els raptors van ser els moros!

Després de lliurar un tern sencer al sorprès i agraït carreter per la fortuna que li poso a la mà, tornem a la masia amb el cor a la boca.

En aquelles dates faig els disset anys i també una bona estirada; tanta, que la senyora Mercè, compadint-se de mi, em procura uns pantalons adients per a la meva talla i unes espadenyas noves.

Quan polim la meva idea d'alliberar els parents, en Jaume és qui més solucions troba. Sovint el veig manipulant i llançant ous, taronges, boles de fusta, i mesurant distàncies.

—Jaume, què fas, amb las taronges?

—Tant és, Adrià. Ja ho tinc tot a punt, si fa no fa. Quan vulgueu, podem marxar. Preparo tot el necessari i som-hi!

El senyor Pons compleix la seva paraula. Dóna a en Jofre una bossa de monedes i, després de beneir-lo, ens desitja a tots molta sort i molta cura amb aquells bergants que han segrestat el menut de la casa.

Acomiadar-se de la Mercè, la mare d'en Roger, és un xic més dur. Ella, al llarg d'aquests pocs dies, ens ha fet de mare a tots nosaltres, i a tots ens aconsella i ens diu paraules afectuoses acompanyant-les d'un petó.

—Déu vos guard, fills. Aneu amb molt de compte i penseu que a casa us necessiten a tots aviat.

A en Jofre, el seu fill, ja sap que no li pot dir res perquè renunciï a aquesta aventura. En primer lloc, perquè en Jofre és un esperit lliure i no se'l pot confinar a la masia per força; i, també, perquè sap que ell farà l'impossible per recuperar el germà petit. Al seu torn, en Jofre, quan enfila el camí, encara que té esperit animós, se li neguen els ulls de llàgrimes. Uns camins ens duen a uns altres. Traginers de bon cor ens deixen reposar una estona dalt del carro. Van carregats de gavelles de palla, bots d'oli i suros d'alzina. Soferts companys de camí que marxen també a peu i amb els quals tenim interminables converses. Després de moltes hores trescant, ens acostem a poc a poc a França. De dos en dos per no espantar els carreters, ens anem trobant a Girona, Figueres i Portbou, dormim en pallers o estables, i mengem primer a compte de les reserves que ens ha preparat la senyora Pons i després en petites fondes que trobem pel camí. Mentrestant, cada dia som una pinya més unida i pràcticament tenim clar què hem de fer, fins i tot si es torcen les coses.

Arribem a Marsella al cap de quinze dies. Tenim marge per preparar-nos, de manera que anem a cercar una fonda prop de L'Estaca de Ferro per fer-nos una bona ensabonada.

A Marsella, els comerciants catalans es mouen com a casa. Per casament amb Dolça de Provença, el nostre comte Berenguer III va dominar tota la regió: Niça, Marsella, Carlat, Arles i moltes altres poblacions d'aquesta banda dels Pirineus. I per bé que ara són de la família dels Anjou, encara hi perduren els nostres costums i la nostra llengua.

La ciutat és com un poble gran, ja que els carrers són tots de terra i les edificacions de tova i juntes de fang, amb uns puntals entrecreuats de gruixudes branques d'arbre entre pis i pis.

A la tarda tots ens apleguem davant la fonda amb decisió, tot i que també una mica de por, per prendre un got de vi.

—Pere, queda't a fora, mig amagat, per evitar ensurts. I guarda'ns les esques per si un cas.

—Aquí us espero, però aneu amb compte.

A dins trobem tants sospitosos de ser els segrestadors, que quedem desencisats. Sarrains, cristians, negres i fins i tot asiàtics es barregen, tots amb un aspecte d'allò més feréstec, enmig d'un núvol espès, blavós i pestilent de fum de tabac i d'altres herbes. Hi ha un gran enrenou a causa dels crits i les cançons dels mariners que, pirates o no, comparteixen taulell i taules negres submergits en l'espès fum. Per sort, les nostres úniques vestimentes, plenes de pols i fang del camí, no desentonen gaire; així com la nostra edat, ja que als vaixells és costum tenir grumets fins i tot més joves que nosaltres.

Estudiant les possibilitats del local, d'entrada comprovem que, si estem a l'aguait, allà dins no ens poden fer cap malifeta, perquè només hi ha una porta per entrar i sortir.

Quan ens adrecem al taverner, un home pelut i negre com un ós, amb un mocador al cap, deduïm que, de cara als parroquians, vol aparentar ser mig cristià, mig àrab, per tot el que duu penjat al coll, com ara collarets amb creus i d'altres penjolls amb mitges llunes. En Jofre li pregunta directament si coneix un mariner que pugui donar-nos informació sobre una gent segrestada a Catalunya, prop de Barcelona.

El repulsiu personatge, sorprès de veure quatre marrecs, queda parat un instant, dubtant i rumiant. Ens adonem de seguida que sap perfectament de què li parlem. De ben segur tenia promeses d'una bona comissió per fer aquesta gestió. Ens respon que tornem l'endemà, que ell farà el que calgui per localitzar la persona interessada.

—Però vós no sabeu on para? —insisteixo, inquiet, mirant de parlar a mitja veu per aparentar ser més gran.

—Jo no en sé res. M'han arribat veus que es tracta d'un mariner que navega en un vaixell anomenat l'Ull de Mahoma, però ni tan sols sé on atraca.

—Bé, doncs —dic—. Digueu-li que demà a les cinc serem aquí per parlar de l'assumpte.

—No passeu ànsia. L'hi faré saber, si el veig per aquí aquest vespre.

Sense dir res més, sortim d'aquell cau de canalles i anem a cercar més informació pels voltants del port.

Marsella és la ciutat més antiga de França. Els grecs ja s'hi van instal·lar aprofitant el port natural i la van fer molt pròspera. Ocupada i destruïda per Juli Cèsar, va ser transformada en colònia romana. Posteriorment els àrabs la van arrasar quan la taifa d'en Ibn Aglab al-Murtad va terroritzar el Mediterrani impeding el comerç. Després de molts anys de precarietat, va ser concedida a Catalunya per casament amb els comtes de Provença. Com

que el nostre país aleshores ja dominava el mar, la ciutat va viure uns anys de gran puixança, ja que es van obrir rutes cap a orient per a les croades i els comtes catalans hi van fundar també un consolat de mar de gran servei per solucionar conflictes. Al voltant de 1267, el Papa la va adjudicar als seus parents, els Anjou, que la van empobrir ràpidament.

Avui, però, notem molta activitat i la ciutat creix amb celeritat. Enormes edificis s'enlairen terra endins, uns a tocar dels altres, on hi haurà la gran ciutat.

El port és natural, millorat amb carreus de granit. És formidable, té forma de U. Al voltant, a dreta i esquerra, hi ha fondes i hostals a dojo que donen vida als mariners. Marins de tot el món porten les seves mercaderies: sedes, fustes perfumades i de colors increïbles, fruites, safrà, olis, espècies de tot tipus que arriben d'Àsia i d'indrets estranys, fins i tot de l'Àfrica. També s'hi mercadeja amb esclaus.

El tema dels esclaus no és gaire popular, ja que aquí sembla que també es trafica amb esclaus blancs. I com que aquest negoci no agrada gens, es munta un gran mercat cada mes gairebé d'amagatotis, encara que cal molt d'espai (normalment alguna platja deserta) per mostrar, comprar i vendre els captius, i poder valorar i regatejar el seu preu.

A força de preguntar aquí i allà, arribem a conclusions que ens posen el cabells de punta, ja que sembla que reben molt maltractes i els preus són desorbitats. Es comenta que més de quatre milions d'esclaus han estat capturats a l'Àfrica i traslladats al món àrab per negrers, i tant el Regne de Castella com el d'Aragó són precursors en aquest tipus de tràfic. L'esclau més cotitzat és el barbaresc de naturalesa blanca per la seva gran capacitat de treball i la possibilitat de treure'n un bon rescate. La femella barbaresca, segons la seva constitució, pot resultar fins i tot més preuada que el mascle, amb uns preus que superen els quinze mil maravedís. També els mulats i els anomenats «codonyers», a causa del seu color bronzejat, es paguen millor que els negres. Les femelles amb embarassos visibles diuen que es valoren força, ja que el fruit reverteix al comprador i el seu valor puja.

La cobdícia duu els pirates a no permetre que els esclaus gaudeixin de més espai que un mort dins d'un taüt. Han de viatjar encongits, pràcticament sense poder estendre les cames, o estirats i nuus, per la qual cosa no triguen a nafrar-se'ls els membres, lligats com van amb ferros i cadenes. Els patiments del viatge són terribles, ja que han de conviure amb els seus excrements. Moltes dones salven la vida oferint-se als carcellers per respirar així una mica d'aire pur.

Ens consola saber que, si els raptors es troben en cerca i captura en aquests regnes (França és mig aliada dels àrabs), potser els voldran bescanviar per diners sense esperar al mercat. Tot i així, estem molt angoixats.

No deixem un pam de l'enorme port sense investigar, preguntant on podem trobar el vaixell anomenat l'Ull de Mahoma. Però ningú no el coneix, o no volen tenir maldecaps ni problemes. Prou sabem que la gent de mar és molt desconfiada. Per fi, després de voltar força, un grumet de la nostra edat, que viatja amb una galera galotxa de plàtans, ens diu

que potser que es tracta d'un vaixell que entra poc a port, per por a la cadena que tanca el port entre la primitiva torre de Malbert i el fort de Sant Nicolás⁶. També ens comenta que sol resoldre els seus assumptes en una petita cala propera que anomenen La Gavina. Agraït, li ofereixo unes monedes. Tots ens mirem amb gravetat. Són moments en què costa controlar els sentiments.

—Cerquem la platja. Si reconeixem el terreny, potser podrem aprofitar-nos-en —proposo.

—Tens raó —admet en Pere.

—Potser podríem empescar-nos algun parany més —apunta en Jofre.

—Jo només porto el que vam preparar i no tinc res més —avisa en Jaume, amoïnat.

—Nois, no ens ho pensem més. Anem-hi i potser trobarem alguna cosa més al nostre favor —els animo.

Per uns camins que travessen bosquetons de pins no gaire alts i matolls, arribem a una petita cala que té tot de roques escampades per la sorra. A una mitja llegua mar endins, un lleny, la típica galera sarraïna, més estreta i llarga que les catalanes, es gronxa al ritme de les onades. Nerviosos, no podem estar-nos de pensar que, a poca distància d'aquí, tenim els segrestats i els segrestadors.

—No us atanseu gaire a l'aigua. No voldria que ens veiessin per casualitat —aviso—. Jaume, què et sembla aquella roca per ocultar el foc?

—Tens raó —va dir en Jofre—. Des d'aquí, rere aquestes roques grans, quedarem més a cobert si ens vigilen des de la galera.

—Començo a preparar els ferros? —pregunta en Pere.

—Endavant, Pere, però primer la crossa falsa —li recordo jo—.

En Pere s'endinsa al bosquet i al cap de poca estona apareix amb unes branques força rectes i gruixudes. Entre en Jaume i ell, en un tres i no res, construeixen una crossa amb un petit suport per posar-hi una cama plegada. Potser és un engany molt groller, però és l'única idea que se m'acut per dissimular una mica el corpulent cos d'en Pere, ja que, si

⁶ Aquesta cadena de 59 i 70 metres es troba avui dia a la catedral de València com trofeu d'Alfons el Magnanim.

es quedés plantat a la platja, despertaria a més d'un recel a causa de la seva talla. Una manera perquè el considerin inofensiu és posant-li una crossa que el faci passar per esguerrat.

En Jofre i jo busquem fusta seca i l'amaguem prop de la sorra, al darrere d'una roca. Fet això, en Jaume agafa una branca curta d'aproximadament tres dits de gruix i la talla a trossos que tot just caben dins d'un puny. Tot seguit, amb molta cura, els obre per la meitat i travessa la fusta amb un llarg clau de ferrer de cabota plana. Llavors, ajuntant una altra vegada les dues meitats, ens ofereix un d'aquells estris a cadascun tot dient:

—Vet aquí les armes mortíferes que ha enginyat l'Adrià. Veurem si funcionen!

—Només cal lligar-les ben fort amb aquestes tires de cuir perquè la cabota no tiri enrere i ens faci mal a la mà —apunto—. Aquesta eina no me l'he inventada pas jo —aclareixo—. Se la va empescar l'avi per matar ovelles amb una punxada al cervell, sense fer-les patir, un segon abans de sagnar-les. Proveu-les entre els còdols més grossos de la platja per comprovar-ne la resistència i guardeu-les al sarró.

Tots ho fem i els resultats ens donen molta esperança, ja que funcionen la mar de bé. El punxó es clava fàcilment entre les pedres. Els claus del ferrer de Pineda són d'excel·lent qualitat.

El sarró d'en Jaume encara conté unes altres armes que jo havia pensat i ell havia perfeccionat tot incorporant diverses solucions.

—Anem a l'hostal. Demà serà un dia decisiu i hem de repassar el que hem assajat tot aquest temps.

Em figuro que els companys no poden aclucar gaire l'ull. Jo mateix tinc malsons pensant-me que subjecto l'avi i que perdo la seva agafada entre els dits.

Per fi, apunta el matí. Repassem unes quantes vegades el nostre pla, imaginant tots els possibles errors que poden sorgir o qualsevol possible contrarietat. Només tindrem una única oportunitat i no podem fallar. Som inexperts amb qualsevol arma i hem d'aprofitar el factor sorpresa que ens ofereix el fet de ser uns xitxarel·los.

A mitja tarda ens presentem novament, sense tanta cautela i un xic nerviosos, a L'Estaca de Ferro. El taverner, que ens reconeix de seguida, ens fa seure en una taula enganxifosa i una mica apartada. En Pere, amb la crossa i la cama plegada sobre el suport, fa l'efecte de ser un autèntic tolit.

Poc després, apareix un home que de lluny ja fa por. Alt i sec, duu un mocador que li tapa gairebé tot el cap i una barba tancada i negra com la nit, que li emmarca una cara xuclada

i plena de cicatrius, més cridaneres que les anelles d'or de les orelles. Al coll li penja una cadena d'or gruixuda com un dit, amb un penjoll molt vistós, format per dues bagues d'or i, al centre, aguantada no se sap pas com, una pedra preciosa amb forma d'ull, molt brillant i transparent. Tot i la distància, fa una pudor agra, característica dels navegants que dormen a la sentina, envoltats de peix en salaó. I se li veu algun forat a la dentadura; en té alguna dent d'or, també, però la resta són extraordinàriament blanques.

L'acompanyant és d'allò més estrany, no distingim si es tracta d'un home o d'una dona. Mai no hem vist res semblant, només duu una capa negra que li cobreix el cos de cap a peus. A l'alçada dels ulls hi ha una obertura, des de la profunditat de la qual, ens miren fixament dos ulls enormes que gairebé sembla que tinguin llum pròpia. Tots nosaltres quedem momentàniament bocabadats.

Llavors, amb una rialla de superba, el sarraí, arrossegant les paraules com fan les serps, ens etziba:

—De manera que vosaltres sou les forces que han enviat per alliberar els nostres hostes.

Seguint el nostre pla, en Jofre, el més ben abillat i el que més sap parlar com els senyors, diu:

—He vingut amb aquests amics per recuperar els nostres familiars. Els meus pares pagaran tots els rescats sense excepció si arribem a una entesa.

Aleshores detallem un per un tots els presoners que cerquem i ens fa la impressió que no en tenen cap més i que volen salpar al més aviat possible, perquè els consta que els busca tothom.

—Jo l'únic que vull veure són els diners.

Tal com havíem assajat anteriorment, en Jofre buida, sobre la taula i sense cap control, uns quants terns d'una bossa que duu a la cintura, per fer l'efecte que és ben plena i que no tenim problemes per pagar el que calgui.

—Molt bé, m'emporto cent terns i, en dues hores, teniu aquí amb vosaltres els presoners.

—De cap manera. Nosaltres també venim —replica en Jofre.

—Impossible —diu el pirata—. Al vaixell, hi vaig sol.

—Llavors, tenim un problema, perquè demanes massa diners i, si no tenim els presoners amb nosaltres, no pagarem pas.

—Entesos, entesos —cedeix el pirata, mentre rumia una mica—. Però haureu d'anar a una cala de fora de Marsella.

—Cap problema —contesta en Jofre, seriós—. Anirem on calgui.

—Pregunteu per la cala de La Gavina. Ens hi trobareu d'aquí a dues hores.

—Allà ens veurem.

Amb certa precipitació, ens dirigim a la porta i sortim de la foscor de la fonda. Tinc les mans molles a causa dels nervis. No em puc creure que la sort se'ns posi tant de cara. Però tampoc no puc treure'm del pensament la intensa mirada d'aquells ulls que he vist lluir des de l'interior d'aquella estranya capa.

Amb els nervis a flor de pell, sortim de L'Estaca de Ferro, mostrant tanta calma com podem reunir. Però estem alterats i som conscients que les mirades d'aquell pirata podrien arribar a matar, i que l'odi i l'ambició que desprèn són massa feixugues.

—Ens hem d'asserenar —deixo anar, encara nerviós.

—Estic molt neguitós —diu en Pere—. Són tan a prop...

Llavors, en Jofre i en Jaume etziben gairebé a l'hora:

—Som-hi, no perdem el temps!

Enfilem immediatament cap a la cala esmentada per preparar tot el pla que tenim a punt, conscients que, des del port, també surt un bot amb uns sinistres personatges en direcció al vaixell pirata.

Per fi arribem, neguitosos, quan encara falta més de mitja hora per a la trobada, i cadascú es dedica a repassar i a ajudar amb els preparatius que encara s'han de muntar.

En Pere travessa la punta de la crossa amb dos claus de ferro i els lliga fort amb unes tires de cuir. Serà un bon garrot quan arribi el moment. En Jaume encén una foguera rere la roca triada amb la llenya que tenim preparada. Del sarró treu unes fulles de figuera i unes boles de color negre de la mida d'un taronger.

—Ara veurem com funcionen els teus «regalets», Adrià.

Els he millorat i diria que funcionen prou bé. Aquests regalets als quals es refereix en Jaume no són altra cosa que unes taronges buides, revocades i plenes de brea per calafatejar barques. Jo sé prou que la brea és summament inflamable, però cal escalfar-

la abans d'encendre-la i per això deixem les boles vora el foc. Ens cal alguna protecció per llançar-les sense cremar-nos. I el millor són les fulles de figuera. En Jaume sap trobar solucions per a tot.

És l'hora. El mes d'agost ens obsequia amb una tarda clara, tot i que el sol ja baixa parsimoniosament per ponent. Des de la cala, veiem que baixen unes quantes persones del vaixell per instal·lar-se en una xalupa. A poc a poc, el bot comença a acostar-se. El mar està en calma i els batecs dels nostres cors gairebé ofeguen el soroll de les onades que moren a la vora, arran dels nostres peus.

Quan es troba més a prop, distingim tres sarraïns a la proa del bot i que hi són tots els nostres parents sense faltar-ne cap: l'avi Joan, la mare d'en Pere, l'única germana d'en Jaume, i en Marc, el germanet d'en Jofre.

Els nervis no ens poden trair.

A fi de no perdre l'atenció, faig un crit contingut:

—Tothom al seu lloc. Ferros preparats.

En Jaume, corrent, se situa prop de la foguera oculta rere la roca de la platja; des del mar, no es pot veure res més que un estret fil de fum provinent d'un foc innocent. En Jofre i jo ens col·loquem on trenquen les onades, més o menys al lloc on tenim previst que desembarquin; i el pobre noi esguerrat, en Pere, amb la seva crossa a la nostra esquerra, es recolza a mitges en una altra roca.

El quadre simplement representa quatre nois espantats que duen una bossa plena de diners per lliurar-la als sarraïns.

El bot arriba, i el pirata que coneixem s'aixeca i amb forta veu demana tot adreçant-se a en Jofre:

—Atansa't una mica i dóna'm els diners.

Nosaltres, per contra, reculem un parell de passes.

—He dit que, fins que no siguin amb nosaltres, no amollarem ni un sol tern —contesta amb fermesa en Jofre.

—D'acord, ara venim.

Es diuen unes paraules en àrab i, de sobte, un d'ells salta a l'aigua per controlar l'embarrancada de la xalupa a la sorra amb l'espasa a la mà.

El sarraí que duu el timó, així que el bot s'atura, s'enfila a popa amb una mena de tub i una metxa encesa. És una d'aquelles primitives armes de foc que nosaltres encara no coneixem però de les quals hem sentit parlar. El pirata que porta la veu cantant salta a la sorra i, un per un, obliga a baixar els presoners: l'avi, el nen, la dona i la joveneta.

—Tranquils —diu—, no passa res. Doneu-nos els diners i marxarem, que tenim molta pressa.

En Jofre, mostrant la bossa dels diners, s'acosta al pirata; jo, també, però una passa al darrere, amb la idea de tenir-lo a un salt de distància si calgués.

Quan tan sols ens separen dues passes, en Roger li llança la bossa:

—Teniu.

El llançament fa un pèl curt amb tota intenció i cau a la sorra, pràcticament als seus peus, perquè el sarraí s'hagi d'ajupir.

Al mateix instant que inicia el moviment per agafar-la, el meu amatent cervell posa en marxa tot allò que havíem assajat. En un tancar i obrir d'ulls, m'abalanço sobre el repulsiu personatge i li clavo al clatell el punxó que duc a la mà. Li entra al cervell amb tanta precisió i suavitat, que l'home no te temps ni de gemegar.

Són uns segons mal comptats però molt estudiats. En Pere, que qualsevol esperaria que es mogués amb lentitud i matusseria a causa de la crossa, de cop i volta estira el seu cossatge de gladiador, gira la crossa i, en dècimes de segon, amb un bon cop, clava a l'esquena de l'altre pirata els dos claus de la punta. L'home, que ha perdut l'espasa a causa del sobtat dolor, fa un esgarip i, quan vol reaccionar, el punxó que en Pere duia a la cintura li forada impecablement el cervell.

Llavors retruny el trabuc. Desenes de peces i boles de ferro ens passen per damunt del cap. Segurament, el pirata de la xalupa té por de ferir els companys sense imaginar que ja són morts. Quedem atònits uns instants. No hem vist mai res que faci tant de soroll ni que escupi foc i ferro mortals. De sobte, en Jaume, amagat al darrere de la roca, es precipita com una fletxa sobre el bot amb dues boles de brea enceses i embolicades amb fulles de figuera. Tot seguit les llança a dins del bot, on rebenten i escampen tota la brea, que s'inflama a l'instant. El pirata supervivent, descartant carregar de nou aquella arma aparatosa, ja que trigaria massa, reacciona triant salvar la pell. Empunya els remos i s'allunya remant cap al vaixell amb la xalupa plena de foc. Nosaltres, també sorpresos per l'efectivitat del nostre atac, no perdem el temps amb salts d'alegria. Tot està planificat. Ja tindrem temps per a celebracions més tard. De seguida, com ja estava previst, i sense badar boca, una part de nosaltres agafem de la mà els nostres parents rescatats i sortim, tan de pressa com ens permeten les forces, cap al bosquet de pins.

Mentrestant, en Pere i jo prenem la bossa dels diners i, de passada, escorcollem i buidem les butxaques dels sarraïns. Tots volem un record, una penyora, que demostrï el que hem fet aquests quatre marrecs.

Tan bon punt ens apleguem tots a recer del bosquet, lluny de qualsevol reacció procedent del vaixell, donem via lliure als nostres sentiments amb crits, plors, abraçades i milers de petons. Els nostres familiars estan famèlics i bruts, però tornen a tenir vida als ulls. Mengem i beuen una mica. I, en acabat, fem una petita marrada i ens arribem a cal ferrer, on tenim emparaulat una tartana grossa amb un cavall gran i robust. No li donem més explicacions, hi pugem tots i, sense mirar enrere, marxem cap a Pineda, la nostra primera destinació.

Llavors, sí. Llavors ploro abraçat a l'avi. Plors de nervis, de tensió i d'emoció per haver posat fi a tot aquest malson amb èxit. L'avi ho vol saber tot, i jo li explico fil per randa, dues o tres vegades, tots el detalls; però ell no en té prou i demana als companys que l'hi tornin a explicar. No pot entendre com hem pogut sortir-nos-en tots sols nosaltres, uns nens, unes criatures.

La mare d'en Pere no fa res més que abraçar el fill, sembla una nina que no fa altra cosa que besar el seu fill i donar gràcies a Déu. És una dona forta i gran, difícil d'espantar, però es nota que ho ha passat molt malament tot i no voler-ho explicar. La germana d'en Jaume està com absent, encara no sap on som. Ha passat tanta por, que encara no es veu sana i estàlvia a casa seva. L'avi diu que és normal i que ben aviat es posarà bé. El més eixerit és en Marc, el germanet d'en Jofre. Per a ell tot aquest segrest ha estat una gran aventura i, encara que ha passat molta gana, no l'han maltractat gaire i no para de contar les seves aventures al germà.

Amb l'escorcoll als pirates ens hem endut una bona sorpresa. Pel que es veu, en aquell món tothom duu els estalvis o la fortuna al damunt. En uns mocadors que duïen amagats sota la faixa, amagaven unes peces d'or de gran valor. De camí a casa, fem el repartiment segons les pèrdues de cadascun de nosaltres. A parer de l'avi, amb la nostra part podríem comprar deu ramats com el perdut.

Els companys han decidit que aquell estrany penjoll del pirata sigui per a mi. Agraït amb els companys, em penjo al coll la cadena i l'adreç d'or amb les dues bagues i la pedra en forma d'ull brillant al mig. Decideixo que, per a mi, això sempre serà «l'Ull de Mahoma».

La tornada, tot i que lenta i feixuga, ja no la contaré. Us podeu imaginar l'alegria de cada família en recuperar uns éssers estimats que consideraven perduts per sempre.

A nosaltres, l'aventura d'aquest rescat ens unirà eternament.

Passats alguns mesos, arriben a Sant Adrià notícies per mitjà de mariners. Diuen que allà, a la llunyana Marsella, havien aparegut els cadàvers de dos bergants; un dels quals era el d'en Yusuf-al-Mushafi, temible pirata, famós per les seves incursions i descendent

d'Almanson. Corren rumors que tot deu haver estat conseqüència de venjances entre pirates.

CAPÍTOL II

L'EUDALD

El retorn a Sant Adrià va transcórrer sense sobresalts; no obstant això, per a mi, la vida havia canviat. Sense adonar-me'n, el nen que jo era s'havia fet home, un home de disset anys que havia mort un pirata sarraí. I per bé que a casa no parlaven d'aquest tema, jo ho tenia ben present.

Tenia una bona alçada, i l'exercici físic m'havia desenvolupat el cos prematurament. El mateix caporal dels pocs soldats del comte destacats a Sant Adrià ja em volia incorporar al seu esquadró; però, jo, amb l'excusa d'ajudar els avis i com que era fill de soldat caigut pel comte, tenia atorgada la dispensa. Tenia ganes de lluitar, però no volia estar a les ordres de quatre soldats ganduls i famèlics. Em delia per l'acció, però encara no sabia on l'havia de cercar.

A la platja de Sant Adrià, mentre ajudava els pescadors (que no paraven de preguntar com havíem alliberat l'avi), un dia vaig veure que al farell del *Mons Judaicus* de la ciutat de Barcelona encenien el foc d'alarma, el senyal de perill que alertava de l'acostament un vaixell pirata o d'origen dubtós. No va passar gaire estona quan, rumb a Badalona i molt a prop de la costa, va aparèixer un vaixell àrab lleuger com el vent i a mitja vela, que recorria el litoral per si podia segrestar o avituallar-se de franc.

En veure el considerable grup de gent que érem nosaltres, va passar de llarg tot vorejant cap a Badalona. Tot plegat em va encendre els ànims, perquè els soldats de Sant Adrià no es van presentar en cap moment.

Al vespre, mentre sopàvem, l'avi va preguntar:

—Què et passa, Adrià? Estàs molt callat!

—Res, avi. Però escolta'm.

Li vaig contar el que havia vist i el meu convenciment que potser avui algú estaria plorant el rapte d'algun familiar.

—És cert, Adrià —va dir l’avi, esgarriant-se en recordar el seu tràngol—. Però per aquests verals només els nobles estan ben protegits.

Amb en Pere i en Jofre, ens vàiem sovint a la fira dels diumenges. En Jaume estudiava per a comptador reial, càrrec de molta responsabilitat, ajudat pel capellà de Montgat. I no el podíem distreure gaire. Nosaltres, per contra, sempre parlàvem de sortir a veure món i a lluitar per Catalunya, ja que aleshores érem els conqueridors més temuts arreu. Eren els temps en què el nostre senyor Jaume I, rei d’Aragó i comte de Barcelona, va conquerir Mallorca i València, i també Còrsega i Sardenya. Catalunya, de mica en mica, s’havia situat en un lloc privilegiat al món. Arran de les conquestes, també havia desenvolupat les lleis i els drets dels ciutadans. Ser català era un gran privilegi.

A Catalunya va néixer l’any 1258 el primer tractat de dret entre països. La carta consular de Pere I, o consolat de mar, permetia resoldre desavinences mercantils entre comerciants. A més, l’any 1265 es va crear el Consell de Cent, on cent ciutadans assessoraven els magistrats de Barcelona. En 1274, la Comuna del Camp defensava els drets dels pobles tant davant les pretensions o abusos per part del rei com de l’Església. Les Corts catalanes de Pere II confirmaven les llibertats, usos i costums de la nostra nació. Al mateix temps, limitaven la capacitat d’imposar tributs i precisaven les competències dels oficials del rei, els veguers, amb el *Privilegium Magnum*. Les Corts Catalanes també oferien la llibertat de comerç, l’existència dels règims municipals i la llibertat del clergat, però sense oblidar noves quotes d’autoritat per part dels senyors sobre els seus pagesos.

Els catalans, juntament amb els aragonesos, formàvem la Corona d’Aragó i érem mariners i soldats conqueridors. Nosaltres, els joves, somiàvem i també volíem participar en l’annexió de nous territoris.

—Jo sé com podem posar fi a les incursions d’aquests sarraïns per la costa —vaig dir als amics.

—Home, podríem posar el teu avi d’esquer per si piquen una altra vegada —va deixar anar en Jofre, picant l’ullet.

—Sí, noi. Podríem tornar a Marsella per estirar les orelles als sarraïns —proposar en Pere amb ganes de gresca.

—No. Deixeu-vos de ximpleries i escolteu.

—Endavant, doncs. No et facis pregar més —va demanar en Jofre.

—Mireu. Em penso que no seria gaire difícil aconseguir unes pells de be, que podríem farcir de palla i, després de distribuir-les pels límits de la platja i les roques, podrien ser un bon esquer per a sarraïns.

A tots dos els sedueix la idea d'eliminar sarraïns. Així doncs, repassant i analitzant les platges conegudes, arribem a la conclusió que les millors són les dels confins del terme de Badalona. Les de Sant Adrià queden una mica massa a prop del riu i, ara, las galeres de Barcelona de vegades arriben fins aquí i als sarraïns no els surt gaire a compte.

Passem uns quants dies plegats, vivint a Sant Adrià. A casa dels avis cabem tots, i l'avi ja els coneix prou, encara que no entén què portem entre mans. Però nosaltres, ara com ara, ja tenim el ramat fals preparat a la platja.

El tercer dia és diumenge i en Pere i jo anem a la fira dels voltants de l'església. Mentre, en Jofre munta guàrdia com a pastor d'esquer, prop de la platja.

A l'hostal que hi ha al camí reial, anomenat l'Hostal de la Glòria, on s'aturen els carreters per reposar, tant homes com cavalls, demanem un got de vi. L'hostal és una petita alegria per a veïns i traginers. Té un petit pati a l'entrada ple de taules i bancs, cobert per una parra carregada de raïm. A l'estiu és una delícia poder-hi seure a la fresca. Pertot arreu hi ha càntirs que suen l'aigua per mantenir-la fresca i beure a galet. Sense presses, tothom espera que en Modest, propietari de l'establiment, ofereixi allò que la seva muller, la Maria, hagi preparat aquell mateix dia per menjar en una immensa i polida cuina, tota folrada de rajoles de fang. A l'interior, en una gran sala de volta, taules baixes i cadires s'arreglaren a un cantó, mentre, a l'altre, unes ventrudes bótes de vi satisfan les necessitats dels clients a peu dret en cas de presses.

Amb prou feines hem tastat el xato de vi, quan, sense pràcticament adonar-nos-en, apareix a l'arc de la porta una figura que simplement pel seu aspecte ja fa preveure aldarulls. Molt alt però sec com un espantaocells, se l'endevina fort i àgil. Duu els cabells molt llargs. Una gran barba dissimula la cara. Vesteix gonella llarga i polaines de cuir. De la cintura li penja una espasa curta de fulla ampla i subjecta una daga sota l'ample cinturó.

—A la pau de Déu —engega.

Una mica suspicaços, però desconcertats per aquesta entrada tan correcta, tots els parroquians responem gairebé alhora:

—Déu vos guard.

—Cap on aneu, senyor? —pregunta en Modest, el taverner, sortint sol·lícitament a rebre'l amb un drap a la mà—. Sembleu cansat. Seieu i preneu una mica de vi. La casa convida al primer got.

—Agraït, senyor taverner. Vaig a Barcelona. Em vull embarcar a la flota d'en Roger de Llúria.

—Doncs, pas que podrà ser avui —replica en Modest—. Les portes de la ciutat tanquen al capvespre i no hi arribareu pas.

—Llavors, Déu us ho pagarà si em deixeu dormir al corral.

Aquell ferotge personatge, tan religiós i que en canvi porta unes armes que podrien estar prohibides segons les ordres del comte, ens té embadalits. Intrigats, li donem conversa. I llavors ell ens explica:

—Em dic Eudald i sóc almogàver. He lluitat amb el senyor Roger de Flor i ara vull embarcar amb en Roger de Llúria, que prepara una expedició. En Pere, més xafarder de mena, li contesta:

—Però, senyor Eudald, teniu bona paga, els guerrers almogàvers?

—Poca, vailet. Nosaltres lluitem per Nostre Senyor Jesucrist, Sant Jordi i Catalunya; i, ara, per nostre senyor Roger de Flor, capità general dels almogàvers.

—Però tots hem sentit dir que els almogàvers sou sempre a primera línia. I doncs, aneu a la mort gairebé sense paga?

—No, home. La paga és força justa. Però, després, la part del botí que ens pertoca, acabats els combats, pot ser molt substanciosa.

Mentre parlem, entra corrent com una fura en Jofre.

—Nois, nois, apa, afanyem-nos! El farell del *Mons Judaicus* avisa, han encès l'alimara! Això vol dir que s'apropa un vaixell desconegut i que probablement sigui sarraí.

Amb un bot, ja som drets.

—Som-hi, doncs. Aquests sabran qui som nosaltres!

—On aneu? —demana l'Eudald.

—A passar comptes amb uns sarraïns que, si baixen a la platja, sabran el pa que s’hi dóna.

—Voleu que vingui?

—Tant de bo —respon en Pere—. Vós els coneixeu més que no pas nosaltres. Mentre acuítem el pas cap a la platja, l’Eudald ens explica més coses sobre els almogàvers i ens deixa admirats.

—A la milícia almogàver no pot entrar tothom qui vol —ens diu—. Per ser almogàver, cal fer una alçada mínima de dues vares i mig pam.⁷

No pots ser un figaflor, les proves són molt dures —afegeix—. Una de les proves més rigoroses és passar tres dies sense res per menjar al sarró, entrar a terra sarraïna, capturar algú i portar-lo a terra cristiana per poder bescanviar-lo o vendre’l. D’aquesta manera pagues la teva formació i el teu manteniment.

Fa una pausa.

—A més s’exigeix —continua— una lleialtat absoluta cap als companys. Cadascú cobreix l’esquena del company amb la vida i, si falles, et pot costar fins i tot la pena de mort. —L’Eudald prossegueix—. Per això nosaltres escollim els nostres almogaters o caps d’esquadra. Necessitem que el company que ens mana també ens defensi fins a la mort. També escollim els adalils o capitans, tot i que aquests últims han de ser acceptats per deu adalils més. Al nostre exèrcit no i caben els fills de reis ni de nobles, ni gent de la qual no et pots fiar. Tampoc no pot amagar ningú, sota pena de mort, part del botí que es reparteix al final de cada combat.

—Llavors, senyor, som com ells, si fa no fa. Ja que, si també segrestem, res no ens diferencia dels sarraïns —observa en Jofre.

—Jofre, les guerres entre musulmans i cristians, aquí, a la nostra terra, són inevitables. I nosaltres vigilem i defensem les fronteres mentre els nobles hi negocien. Ells volen reconquerir la terra que ens van prendre una vegada, i nosaltres els volem fer recular fins a l’altra banda del mar i retornar-los allà d’on van sortir. Per això lluitem a les fronteres. Capturem i segrestem per tenir més informació de les seves tropes i de les seves intencions. Aquest és el nostre país, això és casa nostra i dels nostres avantpassats.

Sentir dir aquestes coses per boca de l’Eudald ens deixa aclaparats.

⁷ Metro setanta set.

Com que volem aparentar que nosaltres podríem ser uns bons candidats a almogàvers, li expliquem amb tots els ets i uts els detalls sobre la nostra experiència amb els sarraïns. El segrest dels nostres parents, Marsella, la mort dels sarraïns, fins i tot li ensenyo l'Ull de Mahoma que sempre duc penjat al coll i que he tret de la cadena, massa feixuga, que guarda l'àvia; l'he canviada per una tira de cuir.

Arribem a la platja i no albirem res, encara. El dia és rúfol i fred, amb un cel ple de foscos núvols carregats d'aigua. Gairebé sembla que el mar s'ajunta amb la foscor llunyana del cel i que l'horitzó hagi desaparegut.

L'Eudald no perd el temps. Més gran que nosaltres, ja que deu tenir vora trenta anys i escaig, i amb molta més experiència, demostra clarament que domina l'art de l'emboscada. Per estudiar la situació, s'endinsa ràpidament entre les roques que parteixen la platja en dues parts i on tenim pasturant les ovelles falses.

Com que no volem despertar cap sospita, només un de nosaltres fa de pastor. I es posa ben a la vista mentre els altres ens amaguem.

—Sembla que de la banda de Barcelona arriba un vaixell —avisa en Jofre des de dalt de les roques. Forçant la vista i fent visera amb la mà, afegeix—: Diria que porta mig drap i va força lleuger, si es tracta d'un lleny.

L'Eudald ho revisa tot amb ulls experts des les roques.

—Tothom amagat —ordena—. Tu, no, Jofre. Tu passeja tranquil·lament com si res i ben a la vista. Podrien ser sarraïns i, si et vigilen amb la ullera de llarga vista, t'han de veure completament sol.

Mentrestant, d'un sarró més gros que porta en bandolera, treu una ballesta no gaire voluminosa i uns dards que col·loca pulcrament sobre una roca com si fossin peces delicades.

—Vejam, nois, què teniu pensat? —ens pregunta.

Li expliquem el nostre pla, copiat del de Marsella, i li mostrem l'arma del punxó.

Se'l mira i etziba:

—Cony, nois! Bona arma, i ben pensada! Això, en un cara a cara, pot anar molt bé. Però ara ells seran dos o tres i baixaran armats i alerta. No us hi podreu atansar sense despertar sospites. I contra una espasa sarraïna, poca cosa farà aquest punxó. Deixeu-me fer a mi.

—El vaixell m’ha vist i s’acosta ràpidament! Em penso que ja es preparen per arriar una barca —avisa un nerviós Jofre, gairebé a crits, enfilat dalt de les roques i envoltat de falses ovelles.

—Tothom quiet, que no es mogui ningú! —ordena l’Eudald.

L’home, esquitllant-se entre les roques, s’atansa a la més propera a l’aigua, gairebé a vint passes d’on trenca l’onada. Fent-nos signes amb la mà, ens indica que ens ajupim completament rere les roques.

Al cap d’una estona que ens sembla eterna, sento des del meu amagatall uns remes clapotejant a la platja. El meu refugi té una vista perfecta, ja que estic apostat en una escletxa que formen dues roques pràcticament juntes amb una altra que està apilada al damunt. Hi ha espai gairebé per a dues persones.

S’escolten amb claredat sobre el suau petar de les onades tres fortes veus que segurament parlen àrab. En Jofre, dalt de les roques, no gosa dir ni bon dia.

De sobte, un pirata salta a l’aigua, després un altre, i ambdós es queden mirant cap on en Jofre fa de pastor esverat, ja que acaba de veure que duen unes grans simitarres a la mà. El que fa de remer enretira el bot una mica endins perquè no se li embarranqui.

Tenen lloc segons de tensió. Aleshores, l’Eudald, que mantenia la mà alçada per indicar-nos que ens estiguéssim quietes, s’incorpora una mica i amb la ballesta dispara un dard al remer, que, sorprès, es veu travessat de banda a banda sense poder emetre ni un sol lament.

Ràpidament, deixant la ballesta a un costat, l’Eudald surt cridant amb l’espasa a la mà.

—Aurr, aurr!! Desperta, ferro! Per Sant Jordi!

Els sarraïns dubten uns instants, atrapats per la sorra molla que els destorba els moviments. El primer dels dos enlaira la simitarra amb la intenció d’aturar el primer cop, però s’emporta un bon tall a l’alçada de la clavícula. Mentrestant l’altre, més talòs a la sorra molla, llença l’arma i aixeca les mans per damunt del cap pronunciant paraules que no entenem. Aleshores sortim tots immediatament. El sarraí del bot rema amb molta dificultat en direcció al seu vaixell i nosaltres l’escridassem com folls, però tot acaba aquí.

Com que la ferida pràcticament és una esgarrapada de fulla, lliguem els sarraïns, que protesten iradament. Tot seguit els duem al destacament de la milícia, especificant que són presoners de l’almogàver Eudald i que, per tant li correspon la recompensa estipulada per a qui pertany a aquest cos guerrer.

Nosaltres estem entusiasmats per l'agilitat i els recursos que ha mostrat l'Eudald: aquell tir de ballesta tan net i a tanta distància, aquella reacció immediata en sortir a pit descobert contra dos homes, la facilitat per reduir-los. No parem de preguntar-nos com s'ho ha manegat.

—Doncs, això no és res. Si veiéssiu com es mou la milícia almogàver, quedaríeu parats.

Amb els ulls oberts de bat a bat, ja no sabem què dir.

—Si tantes ganes teniu de ser almogàvers, podem fer una cosa —proposa l'Eudald—. A les guerres i als desplaçaments de la host —ens explica—, un pot portar la dona o la família sencera a canvi de contribuir en la part proporcional de botí per al menjar. Si voleu, puc intentar que vingueu a l'expedició de França com a marmitons. Així ajudaríeu a les cuines i potser algun Adalil us agafarà com a escuders. El cas és que, sigueu on sigueu, podreu veure la preparació dels almogàvers i els seus combats. Després podeu triar si us quedeu o no, perquè jo crec que teniu sobrades condicions per ingressar al cos. Però no sóc jo qui ho ha de decidir.

No ens ho pensem dues vegades. En Pere, en Jofre i jo mateix ens posem d'acord amb una mirada. Arrangem que ens trobarem al port de Barcelona al cap de tres dies i, sense dubtes, marxem cap a casa per explicar la nostra decisió de sortir a lluitar per Catalunya i la Corona d'Aragó.

CAPÍTOL III

UNA DURA EXPERIÈNCIA

Tots tres ens havíem allistat. Ningú no vol explicar com ho ha dit a la família, i quan surt aquest tema tothom gira la cara, s'empassa aquell nus estrany de la gola i canvia de solfa.

Vint galeres de tipus coca per al transport de cent almogàvers cadascuna, i gairebé vint més per a subministraments i familiars, es preparen a port per a l'expedició.

Durant els tres dies que passem al port de Barcelona, arriben almogàvers d'arreu de Catalunya i Aragó: Girona, Palamós, Bujaraloz i la pròpia Saragossa. El gruix més important són homes que ja treballaven a les fronteres, gent acostumada a lluitar pels senyors feudals vigilant els camins, fent de talladors, protegint les fronteres dels feus i, fins i tot, individus que viuen d'hostilitzar les terres d'Al-Àndalus, on els sarraïns encara

dominen part de Jaén, Almeria, Màlaga o Granada. Gent de tota mena que només comparteix una cosa: l'alçada. Tots són, si fa no fa, de la meva, i això es nota. Rossos o de pell més clara els del nord; i morens, gairebé negres, els del sud; però tots molt durs i sense escrúpols.

Es respira una atmosfera carregada i es palpa una violència que els altres mariners intueixen prou. Tots ells defugen per no tenir cap malentès amb aquests famosos almogàvers, partidaris d'arreglar els assumptes i les enganxades amb el coltell a la mà. L'endemà d'arribar a Barcelona, voltant pels molls, il·lusionats amb aquesta nova aventura, veiem un tropell d'homes a cavall apropant-se als vaixells. En contem més de cent. Les capes blanques i els cascos lluents destaquen entre aquests altres almogàvers equipats amb camisola, sandàlies de cuir i sarró, que més aviat semblen pastors que no pas ferotges guerrers.

El crit d'«Aurr, aurr, Roger de Llúria! Aurr, aurr, nostre Senyor!» ens revela que es tracta de l'almirall de la flota catalana.

Ara mateix no descriure el personatge perquè la distància és gran, però es veu d'una hora lluny que són nobles. Són els caps dels almogàvers. Ells van fundar aquest cos i van confiar en aquests homes, pastors i pagesos, elementals en les formes, però més durs que les pedres del camí. Homes acostumats a aguantar a sol i serena les inclemències del temps, a passar sense aliment tants dies com calgui; però que, ben entrenats i motivats, lluiten sense cap temor pel seu rei.

La paga aconseguida pels almogàvers és minsa, però el rei els ha concedit el dret de recapte de botí, al qual els caps renunciaven en favor de la tropa. Ells són oficials i amics personals del nostre rei Pere II.

De lluny, en Roger de Llúria imposa d'allò més, amb la seva cota d'acer i el seu elm. És tan alt com jo, però amb la barba i el bigoti rossos, pràcticament blancs com la neu, tot i que no deu passar dels quaranta anys. Prim i esvelt, duu una espasa a la banda dreta. Calça polaines de cuir i es mou amb uns gestos que desprenen autoritat. L'autoritat característica dels nobles que fan que aquests ferotges guerrers sense temors siguin com xais a les seves ordres. En Jofre, en Pere i jo no fem altra cosa que donar-nos cops de colze; la tensió de l'ambient, la tibantor que ens envolta, fa que ens veiem ja com almogàvers, lluitant plegats amb aquests homes que admirem.

—Us heu fixat en els seus ulls? —dic als companys, i tots tres mirem bocabadats.

Aquells ulls imposen. Em fa l'efecte que diuen a cada moment el que ha de ser, sense necessitat de pronunciar paraules. Ara semblen brillants, alegres, riallers, abans que el somriure no els hagi arribat als llavis.

Llavors ens assabentem que l'arribada d'en Roger de Llúria significa que la partida és imminent.

L'Eudald ens ha inscrit com a marmitons o possibles escuders que pagaran l'estada amb feines de vaixell. Nosaltres anem als vaixells de subministraments, els de les famílies, almogàvers vells, mercaders, prostitutes, cuiners, barbers, ferrers, apotecaris i tota aquella tropa tan entranya que sol acompanyar els exèrcits arreu.

Ens recomanen no tenir cap topada amb ningú. En primer lloc, perquè, si volem ser almogàvers, no ens convé passar per tipus conflictius. I en segon, perquè les lleis són summament estrictes i feixugues. El fet de viatjar amb les meuques no implica gaudir-ne. En teoria, només són per als guerrers sense família, i al vaixell tothom és respectat. Quan posem peu a terra, una altra cara faria. Però a bord del vaixell, hi ha soldats que vigilen per fer complir el reglament dels almogàvers.

Som a la darrereria del mes de gener de l'any de Nostre Senyor 1286, quan donen l'ordre d'embarcar i fer-nos a la mar. Per fi!

Ningú no sap del cert on anem. De fet, hi ha galeres que només naveguen des de la primavera fins a la tardor, llevat d'alguna ocasió especial com la present. Per preservar els secrets, és costum que ni tan sols els capitans sàpiguen on ens dirigim.

Els tripulants de les embarcacions esperen amb expectació la pujada dels almogàvers. Arriben de diverses procedències tot tipus de galeres, les unes rere les altres. Hi ha la galera patró, o almirall, i la vicealmirall, en què naveguen els caps de l'expedició. Després, la galera grossa, la de primera categoria o de major port. Tot seguit, la galera galotxa de remes grans, on són molts els galiots que boguen. També la galera de trenta bancs, que porta fins a cent vint galiots, seixanta per banda, amb una eslora de cent setanta peus. Hi ha galeres de vint-i-nou bancs, més lleugeres a l'hora de virar i amb remers de refresc armats per al combat; galeres de remes senzills amb remes individuals; galeres de bona boia, que encara que sobri només duen remers lliures i voluntaris; galeres de presoners forcats o galiots; galeres bastardes, més fortes que la resta; i també la mitja galera, molt semblant als llenys àrabs.

Les galeres dels almogàvers de vint-i-nou bancs són les destinades al combat i a un desembarcament ràpid, amb la particularitat que són més veloces. Tenen grans bastiments on es viu pràcticament a la intempèrie, ja que eviten carregar amb pesos superflus. Les bordes són baixes per arribar fàcilment a l'aigua, i el pes que carreguen correspon al de les armes i l'aigua per als galiots, ja que aquests últims han de beure prop de dos litres d'aigua al dia. Al centre de la nau, de proa a popa, gairebé d'una punta a l'altra, s'estén un passadís que emprenen els soldats per anar d'un lloc a l'altre i on es troba el pal major,

amb veles llatines, i normalment dos pals menors de veles més petites. Altres galeres més complertes incorporen un pis superior, per sobre dels galiots, on van instal·lades les grans ballestes i les catapultes mitjanes. A popa tenen un departament tancat anomenat carrossa, des d'on el capità governa la nau, i on també hi ha un espai que fa de cantina, infermeria i capella. A proa, aquestes naus més equipades porten un esperó per abordar l'enemic; i a sota es guarden veles i armes.

Els galiots, o xusma, són el vessant terrible de tot el que ens envolta. Ens voldríem fer l'orni, però la pudor és insuportable. Aquesta pobra gent està lligada amb cadenes pel turmell i el canell; la majoria són presos de la justícia que paguen els anys de condemna lligats a un rem i que són burxats constantment pels agutzils. Fan les necessitats al mateix banc on estan encadenats. M'imagino que els seus companys d'infortuni agraeixen els cops de mar que netegen la coberta. Algú ens comenta que darrerament estan incorporant esclaus als rem, després de capturar-los al seu país o als combats al mar. Mala vida, aquesta.

El curiós és que porten uniforme, normalment molt gastat, que consta d'una barretina vermella per protegir-se del sol el cap tot pelat, una brusa de color blau, calçons i mitjons. Les ordres de remar les reben segons un toc de corneta, i un bombo marca el ritme de palada. Per sort per a ells, cada vegada es fan servir més les veles; però, en temps de calma, a les batalles o per entrar i sortir de port, encara són imprescindibles.

Tots sortim del port rumb a Tarragona, dos mil almogàvers i cent genets embarcats a les vint galeres més ràpides. Darrere n'hi ha vint més amb els familiars i el subministrament. Ningú no sap la nostra destinació final.

En Pere, tot i ser fill de pescador, i en Roger, fill de pagès, no havien navegat mai i, tan aviat com sortim de port les onades que colpegen la galera amb terrabastades de marrà, provoquen que bescanviïn tot el que duïen al pap, igual que la majoria de canalla i dones. Només els que coneixem una mica la mar resistim sense grans problemes.

—Apa, nois, que encara falten les mongetes d'ahir al vespre! —els engego per fer-los la punyeta. Amb la cara verdosa i els ulls brillants per l'esforç, ni tan sols poden replicar.

En arribar a l'alçada de Garraf tot vorejant la costa, ordenen virar mar endins. Qui vigilés la flota diria que enfilem cap a Mallorca. Al cap de gairebé un dia sencer de navegació, nostre senyor Roger de Llúria fa virar i canviar el rumb de nou cap a llevant, desplegant tot el drap.

La vida al vaixell és tranquil·la, per bé que vigilem de no caure al parany dels tafurs, que es disfressen de qualsevol ofici, o de les exuberants prostitutes, que saltant-se les ordres sempre estan disposades a augmentar el seus ingressos d'amagatotis.

Dos dies més tard, sense fer gaire cosa més que menjar, dormir i somiar en les nostres properes aventures, l'esquadra arriba a una gran platja. Primer, baixa la tropa. I veiem com corren amunt i avall per assegurar els punts estratègics en una hipotètica defensa. Després, cap al tard, baixem nosaltres. Els uns diuen que som a Castelló, els altres que a Mallorca. El cas és que, fins que no trobem l'Eudald, no ens assabentem que som a França, a les platges de Valros, que a hores d'ara una part de les nostres forces ja ha sotmès i saquejat.

—Tot això vol dir que anem per feina, i fent via —explica l'Eudald—. Aquesta expedició -em diu- ha estat preparada en venjança per les incursions i les destrosses que els francs van fer a Figueres, Roses, Sant Feliu de Guíxols i Blanes, on va quedar tot cremat i arrasat.

L'endemà al matí divideixen els soldats en dos grans grups. Uns marxaran cap a Agde amb unes ordres secretes. La resta remuntarà el riu que desemboca aquí mateix i que es diu Orb.

Nosaltres quedem al comandament del capità, o adalil, Llorenç de Constança, cap del grup de l'Eudald. Pel que sembla, remuntarem el riu juntament amb cinquanta cavallers. Ens acompanyen cinc-cents homes a la dreta i la mateixa quantitat a l'esquerra del riu, molt cabalós, per cert. Serà una provisió important per als cuiners de la tropa, ja que s'hi veuen un munt de peixos. Mentre remuntem el riu tots plegats, gairebé fem petar la xerrada com si fos una gran festa. De tant en tant, una veu que es transmet des del cap de l'expedició ordena aturar-nos i callar; però, al cap de poc, prosseguim la marxa.

—M'han dit que em quedi a la rereguarda ajudant el barber —comenta en Jofre—, però jo he vingut aquí a una altra cosa i no em separaré de l'Eudald.

—A mi em volien pescar a la cuina per pelar patates —diu en Pere—, però, quan m'hi he negat, un dels cuiners que em reclamava no ha gosat dir res més.

—Doncs, jo, des del primer moment, m'he posat vora el carro de les llances i encara és l'hora que es queixi algú.

—Pere, tu que parles més amb els soldats, saps on anem? —pregunto.

—Res, noi. Aquí ningú no diu ni ase ni bèstia.

—Jo crec que per aquí prop cau Besers —apunta en Jofre—. Recordo haver vingut amb els pares de petit. Fins i tot diria que recordo aquest riu tan cabalós.

El temps és fred. La mica de solet de febrer que s'alça fins al migdia fa suportable la caminada vora el riu. Però, mentre que nosaltres anem amb samarra, els almogàvers només duen la camisola llarga, el casquet i l'escut penjat per damunt del sarró; tranquils però a l'aguait per si han d'entrar en acció sense perdre el temps desempallegant-se d'endergues que destorben. Els marges estan prou nets per caminar, però una tropa de mil homes i cinquanta cavalls, més els efectius del manteniment, fa molta bossoga i xivarri. Així doncs, guerrers i acompanyants caminem barrejats.

—Un barber diu que ha sentit que anem a Serinhan, on hi ha una vila i un castell, i on podem prendre el botí que ens plagui —diu en Jofre.

—Em penso que aquest cop la part dura se l'emportarà l'altre exèrcit, que marxava, segons deien, cap a Narbona —apunta un almogàver que camina a la vora.

—Encara haurem de córrer per donar-los un cop de mà —afegeix un altre.

Anem xerrant així, quan de cop i volta ordenen guardar un silenci sepulcral.

—Tothom a terra, els cavalls fermats.

—Quiets!

Al davant de la formació s'endevina, més que no pas es veu, un nerviosisme inusual. Nosaltres estem sortint d'una fondalada, mentre que, més enllà, el capdavant de la formació està a punt de tombar a la dreta per un petit turó.

—Els exploradors han vist alguna cosa —xiuxiueja un almogàver pràcticament negre i molt pelut.

De cop i volta sentim el trot lleuger d'un cavall que s'acosta en la nostra direcció.

—Soldats, a files! Soldats, a files! —repeteix el genet, que s'allunya cap a la cua de l'expedició.

Amb prou feines ha acabat la frase, que tots els almogàvers que caminen amb la muller o les famílies ja acuiten el pas cap a la formació, lligant-se les polaines i el casquet, comprovant la daga i ajustant l'espasa i l'escut. El temps transcorre lentament mentre esperem ajupits. La tarda cau a poc a poc, i no sabem què està passant més enllà. Tot és silenci, llevat del renill d'alguns cavalls.

El capità Llorenç de Constança departeix amb els seus companys adalils al capdavant de la formació.

—En Roger de Llúria m’ha encomanat distreure els francs amb un assalt a Serinhan, mentre ell ataca Narbona i la seva rodalia. Però això no ho teníem previst. Els que ens esperen aquí al davant són molts més que nosaltres. Què opineu?

Uns i altres aporten el seu parer. L’exèrcit almogàver és així de simple: els adalils expressen el seu criteri sense embuts perquè els han escollit altres almogàvers que valoren les seves habilitats; i ells decideixen per tots.

—Ni un pas enrere. —És la resposta unànime.

Els adalils planegen plegats l’estratègia a seguir. Segons els exploradors allà davant, rere el turó, en una gran vall, acampen no menys de deu mil homes a peu i prop de tres-cents cavallers, tots provinents de Besers. Assabentats del nostre desembarcament, ja es preparen per a la batalla. Les notícies arriben amb comptagotes a la nostra posició. Fa gairebé tres hores que estem ajaguts i callats. Tot són suposicions dels soldats que veuen dialogar els adalils.

Per fi, cap a l’hora nona, quan el sol es retira, comencem a rebre ordres d’en Llorenç de Constança.

—Arquers, al segon turó per dominar el tir fins al centre de la vall! Cavallers, agrupats al flanc esquerre! Almogàvers, cadascú amb els seus almogatens, agrupats de cent en cent al centre, però més endarrerits que els cavallers! Subministrament i famílies, tres-centes passes al darrere dels arquers de dalt del turó!

Entre els almogàvers impera la norma que les famílies observin els combats des d’una zona protegida. I és un orgull per a tots els veterans ensenyar i demostrar als fills com es lluita i, fins i tot, com es mor.

Nosaltres tenim els nervis a flor de pell. És el nostre baptisme de guerra.

—On anem? —pregunta en Pere.

—Coi, noi! Han dit que els dels subministraments s’han de situar al darrera dels arquers! Doncs, au! —contesto.

—Jo vull lluitar —replica en Pere.

—Pere —dic jo—, val més que esperem a saber com funciona tot, i després, decidirem. Jo també he vingut a lluitar, i no a què em matin per no obeir ordres —afegeixo.

—Tens molta raó, Adrià. Però diuen que els francs són molts.

—Potser exageren. Anem al turó, que des d'allà tindrem bona vista —proposa en Jofre.

Quan hi arribem sense destorbar els arquers que s'hi apleguen i organitzen, albirem, malgrat la poca llum que queda, l'exèrcit franc desplegat a la vall.

Les cames ens fan figa.

—Collons! —exclama en Pere.

—Santa Mare de Déu! —etziba en Jofre.

—Què malament pinta això! —deixo anar en veu baixa.

La gran vall és plena de francs de gom a gom. Són, tal com avisaven els exploradors, gairebé vint francs per cada almogàver català o aragonès. A l'hora de morir, tant se val la nacionalitat, i gairebé toquen sis cavallers francs per cada almogàver a cavall. Les tendes estan agrupades i es distingeixen els escuts que pengen a l'entrada. Ens fem creus d'on ha sortit tanta gent. Sembla que han reclutat voluntaris o forçats de tots el pobles i ciutats de la rodalia. Hi ha concentrats carros plens de llances, dards i cuirasses en un racó inexpugnable de la vall. Més esquadrans a cavall. Batallons de soldats francs es desplacen amunt i avall, i ho omplen pràcticament tot. Gairebé fa venir al cap un exèrcit de formigues que no deixa veure ni un sol matoll ni l'herba. La cosa pinta molt malament, però a les nostres files no es posa nerviós ningú, llevat de nosaltres tres, que ja comencem a dubtar del nostre gran esperit guerrer.

Surten missatgers per fer arribar les novetats a en Roger de Llúria.

Es munten els campaments. Els cuiners paren tranquil·lament els estris de cuina i, gairebé a empentes, ens arrenquen de l'ensurt que ens domina.

Repartim les olles per les diferents agrupacions.

Quan arribem a l'Eudald, ens diu que no ens amoïnem gaire, que tot té un principi i un final, i que Déu Nostre Senyor és qui disposa si toca o no morir avui. Ens recomana que no ens apartem del nostre lloc i que, si cal, ja ens farà avisar.

No dormim gens. Els dos exèrcits de ben segur que tenen espies més o menys infiltrats, i qualsevol soroll proper ens fa saltar. Mentre, nosaltres forcem la vista i escodrinyem la foscor de la nit estranyament estelada que sembla un mantell de la verge, francs i ferotges almogàvers dormen i ronquen com angelets vora nostre.

Quasi no hi ha claror. Un cop de colze d'en Pere em desperta i em sobresalta. Comença a clarejar amb un to de color gris i roig darrere la boscúria. El riu als nostres peus pipelleja amb suaus llambreigs. Al campament hi ha bellugadissa. Els arquers instal·lats davant nostre són els que estan més enfeïnats. No sé pas si hi van haver converses entre tots dos bàndols, perquè érem lluny dels adalils. Només puc dir que, de cop i volta, quan gairebé es l'hora prima i amb la primera llum grisenca de l'alba, els nostres arquers, famosos pel tir amb arc i ballesta, comencen a disparar amb un ritme cadenciós núvols que gairebé ho tornen a enfosquir tot: desenes, centenars, potser milers de dards que tenen al seu abast. El mal que causen sembla prou devastador, perquè cada vegada se senten més desesperats els crits que puguen de la vall.

—Aurr, aurr! Desperta, ferro! Per Sant Jordi! Per Catalunya i Aragó! Matem, matem, matem! Aurr, aurr!!

Els ballesters s'aturen un instant. I al cap de poc, sentim com els nostres cavallers, des del cantó esquerre de la vall, carreguen contra l'enemic, que havia emplaçat la cavalleria al darrere de les seves forces per protegir-la dels dards. Si alguna virtut tenen els almogàvers és la seva fèrria disciplina. Els adalils són ferotges i durs amb les tropes, però protegeixen els seus d'una manera exagerada. I els arquers mai no disparen sobre els seus per precipitacions ni malentesos. La cavalleria tampoc no destorba mai els moviments de la infanteria.

Mentre la cavalleria almogàver empeny l'enemic cap als nostres arquers, comencen els cants guerrers dels almogàvers d'infanteria. Vull pensar que els francs, confiant en la seva majoria aclaparadora, mai no van arribar a creure que els catalans atacarien, i que per això estaven tan sorpresos.

Els nostres almogàvers finalitzen la cridòria colpejant a terra amb els coltells i fan saltar espurnes a les pedres. Uns altres piquen contra l'escut la pedra foguera que porten al sarró, amb la qual cosa encara provoquen més espurnes, que de matinada destaquen d'allò més. L'enrenou és eixordador.

—Aurr, aurr, desperta, ferro! Per Sant Jordi! Per Catalunya i Aragó, matem, matem, matem! Aurr, aurr!!

Fent el senyal de la creu i sense córrer, a pas lleuger, els almogàvers baixen a la vall en columnes de deu, amb l'escut i la llança curta preparats. Quan són a tocar de les tropes franques, que ja els esperen en formació de quadre i les tres primeres files de llargues i esfereïdores piques clavades a terra, arrenquen a córrer, els uns cap a la dreta i els altres a l'esquerra, intentant obrir forat entre la muralla de piques. Agafant-les lateralment, miren de penetrar a dins del quadre per diferents flancs.

Llavors comença l'infern. Les llances curtes (les ascones dels almogàvers) es poden moure molt més fàcilment que les llargues piques dels enemics. I, per fer-se lloc entre les tancades files, punxen tot allò que les cuirasses i els escuts deixen al descobert. Cames, braços, colls. Els almogàvers tenen ben apamades les mancances de les proteccions de ferro.

Xiscles, renecs, jaculatòries i ous, molts ous, per penetrar dins d'aquella protegida muralla humana.

Una vegada a dins, ja és més senzill, si senzill és matar sense pietat. El coltell i la daga entren en acció. Com que es tracta d'una fulla ampla però curta, el coltell s'esgrimeix molt més bé que no pas els llargs sabres dels francesos. Les piques franques obren greus ferides als cossos dels almogàvers abans que puguin irrompre al quadre, ja que únicament tenen el petit escut com a protecció. Però, si superen la defensa, ja és una altra cosa, perquè, en no portar ferro que els bloquegi els moviments, els almogàvers, protegint-se l'esquena amb el company, són una màquina d'anihilar enemics.

Coll, extremitats i costats són els punts febles dels francs, i els almogàvers no veuen altra cosa. Claven, tallen, punxen i travessen cossos de banda a banda. La sang brolla pertot arreu. Els esgarips, el dolor, el ferro, tot es barreja en aquest ambient gèlid d'aquesta matinada de febrer.

No passen ni deu minuts, que són eterns per als qui observem esgarriats des del promontori, quan veiem que un genet català baixa des del centre de comandament tocant amb el corn un senyal que els nostres coneixen. Amb aquest senyal, els arquers catalans tornen a disparar i causen centenars de baixes. Un altre toc de corn, i els almogàvers, aixoplugats sota els petits escuts, surten com caragols de dins la cassoleta per escampar la mort entre els francs i a tothom que demani guerra.

Jo cerco l'Eudald amb la vista. Per fi em sembla veure'l, esquena contra esquena, amb el seu company, en Surroca. Tot al terra del voltant hi ha els cadàvers de més de deu francs. Es compenetren molt bé, tots dos. Es veu clarament que un vigila el front i la dreta; i l'altre, la part contrària. L'Eudald demostra una agilitat increïble amb els seus moviments controlats, reservant forces. Diria que ja no duu ni l'escut; en una mà porta l'ascona i en l'altra el coltell, clavant, punxant, occint sense defallir. En Surroca, encara més alt i fort, no té parangó; fins i tot esclafa caps amb l'escut. És esbalaïdor, contemplar aquesta escena.

—Matem! Matem! Matem! —criden les poques tropes de refresc que acudeixen als punts febles quan ho ordena el comandament.

Se sent un altre toc de corn, i una altra vegada els escuts almogàvers emparen els guerrers mentre una pluja de dards cau sobre els francs.

L'enemic amb prou feines reacciona, sorprès per l'atac català. La seva cavalleria, fins a cert punt, ha quedat atrapada al darrera de les tropes, i els genets catalans l'hostilitza per l'esquerra fent que estigui a l'abast dels dards catalans. Si es volen reagrupar, han de passar per davant dels nostres arquers, i els arquers catalans tenen molt bona reputació.

Mentrestant, l'immens quadre francès que forma la tropa d'infanteria s'està partint en dos trossos, amb la qual cosa deixa molts almogàvers al mig. És una posició avantatjosa, però d'extrem perill si la formació es torna a tancar. Això ho advertim fins i tot nosaltres, des del cim del turó, que no en sabem res, de l'art de la guerra.

Des d'aquesta posició, en què ho veiem tot rere l'emplaçament dels arquers, comprenem el mal tràngol dels nostres si els francs reaccionen, ja que fins ara semblaven encara desconcertats i es movien amb poca efectivitat. Llavors veiem com empenyen per eixamplar l'esclatxa, amb un cos a cos, totes les nostres forces de refresc, fins i tot el comandant adalil Llorenç de Constança.

El corn sona cada deu minuts, si fa no fa. Els dards fan la feina i els almogàvers aprofiten per descansar ajupits sota el seu escut el temps just de la pluja de fletxes. Qui no en porta, com l'Eudald, busca la millor solució emparant-se en els cossos que ha abatut.

—Matem, matem, matem! —encara criden els darrers a incorporar-se al combat.

De cop i volta, apareix a la nostra posició un almogàver que munta un enorme cavall que sua i treu escuma per la boca.

—En Llorenç de Constança ofereix el mateix botí als voluntaris! Els que vulgueu agafeu les armes i baixeu, companys!

Entre els parents i familiars joves, cuiners i almogàvers tolits en batalles anteriors que segueixen la host com a subministradors, som una vuitantena. D'una revolada, ens aboquem pràcticament tots sobre llances, coltells i escuts, i seguim el genet cap al peu de la vall.

Cridant tan fort com puc per damunt de l'eixordadissa que ens envolta, dic:

—Pere, Jofre, aneu amb compte! No ens separem. Cobrim-nos l'un al altre.

—D'acord, Adrià, farem el que puguem.

—Mare de Déu de Montserrat, protegiu-nos. —És la darrera frase d'en Jofre abans d'endinsar-se a la vall.

Sense pràctica, no som gaire intimidadors. Però la incorporació per l'escletxa del quadre fa que s'eixampli encara més i es trenqui definitivament.

Ja és migdia. La terra ja no absorbeix la sang. Tot és un fanguissar vermellós. Crits, sorolls, gemecs, plors de soldats francs molt més joves que nosaltres; vailets reclutats als pobles que deixen anar les armes davant d'aquests monstres catalans, tan alts, que semblen gegants.

—*Piété, maman, piété!*

Ulls plorosos que demanen pietat i als quals no podem donar altra cosa que la mort. Són ells o nosaltres.

Jo gairebé no goso mirar. Només veig unes formes dominades per la por i els nervis. Formem un petit triangle amb els companys. Primer, cridem i, després, a poc a poc, simplement empenyem i clavem l'espasa, rematant tot allò que es belluga.

La sang brolla arreu. Esquitxos de sang que escapen pels colls tallats juntament amb la vida.

Mato, mato sense aturador. No podem abaixar les armes, o moriríem immediatament. Dos, tres, quatre nois, gairebé nens, que podrien ser els meus germans petits. És tant, el frenesí guerrer que ens domina, que el cervell no envia res més que la consigna de sobreviure. I per sobreviure, hem de repartir la mort com si fóssim el seu àngel. Visc la desesperació del sobrevivent que massacra i remata perquè sap que, si afluixa, li tocarà caure a ell.

De sobte, sento una dolorosa trompada al pit que em fa doblegar les cames i caure de genolls a terra. Sorprès, veig que gairebé en ple pit tinc clavat un dard que m'impedeix respirar. Però, què passa? No sagno. Amb prou feines puc respirar, però no sagno. Espantat, subjecto el dard amb mà tremolosa i me l'arrenco sense por ni dolor. Com és possible, això? Tot seguit em duc la mà al pit i comprovo que l'Ull de Mahoma que sempre porto penjat al coll ha aturat l'impacte de la fletxa. Està esclafat, gairebé embotit dins la pell; però sóc viu. Els meus companys, sense deixar de combatre, se n'adonen i criden com folls.

—Adrià, Adrià, per l'amor de Déu, estàs bé? —demana en Jofre.

—He vist el dard al teu pit! —exclama en Pere, desplaçant d'una empenta dos francs alhora.

Em recupero de mica en mica, emparat pels meus amics. Puc respirar, omplo els pulmons, m'alço i torno a la lluita per Catalunya i nostre senyor Roger de Llúria. Tots tres repartim de nou la mort almogàver.

Sona un toc desconegut. Dels francs? Potser sí.

Sí, sí, és d'ells. De reüll, veiem com els genets francs giren cua, i els soldats a peu (milers encara), sorpresos, intenten obrir-se pas. Giren l'esquena i s'afanyen a córrer, fugint d'aquests folls catalans.

—Aurr, aurr!! —tornen els crits almogàvers—. Sant Jordi, Catalunya i Aragó! Aurr, aurr!
!

Encara transcorren uns moments d'incertesa, i aleshores comencem a reaccionar. Els darrers soldats francs que fugen ja són a cinquanta passes, quan en Llorenç de Constança, xop de sang, no sé pas si pròpia o de l'enemic, reclama un cavall i crida:

—Empaitem-los, empaitem-los!

Els almogàvers que aguanten drets no s'ho fan repetir, saben que ara és el moment de rematar la feina i d'aconseguir més botí per repartir. Recullen escuts i coltells, s'agrupen a tota pressa i corren rere els francs com feres. Els francs, veient la càrrega i la mort segura que els frega el clatell, abandonen tot el que duen: provisions, armament, cavalls i tot el material que sol arrossegar un exèrcit. En cauen uns quants més; però, quan la mort et persegueix bufant-te l'orella, em penso que et surten ales a les cames.

Nosaltres tres, banyats de sang, estem una mica estabornits. Jo amb prou feines em puc moure a causa de l'impacte rebut. Costa d'entendre com aquests professionals de la guerra que són els almogàvers marxen a la mort amb tanta indiferència si el seu cap els ho mana. Aquestes tropes d'elit són les millors pagades d'Europa. No tenen res a perdre i molt a guanyar. La mort és la seva companya, la seva aliada, i no li fan cap lleig estrany si se'ls vol endur.

Els clams de lluita es van convertint gradualment en crits de victòria. Ha estat un triomf impensable.

Passem tres dies recollint ferits i armes, escorcollant els morts i tot el que els francs han deixat. Preparem l'enfarfegós transport del botí de guerra, que més tard es valorarà i es decidirà quina part del qual pertoca a cadascú.

En Jofre, en Pere i jo només tenim esgarrinxades i blaus per tot el cos, i les mans plenes de butllofes d'empunyar l'espasa; però gairebé no ens ho podem creure: estem vius! Pràcticament som almogàvers! Per fi!

Tornem a les naus ordenadament. Nosaltres hem patit tres-centes baixes, que hem enterrat allà mateix. És el millor anhel dels almogàvers: morir lluitant per la seva terra i el seu rei. Els ferits, acomodats en carros, van pujant a poc a poc als vaixells. Més de cinc mil morts francs han quedat a la vall. Ja no és assumpte nostre. Aquesta batalla ha estat el nostre baptisme de sang.

Els dos primers dies pràcticament no badem boca. Molts són els sentiments i els pensaments que ens passen pel cap. L'Eudald i el seu company Surroca ens transmeten les felicitacions de l'adalil Llorenç de Constança, al qual han donat molt bones referències d'aquests tres marrecs sense experiència. Llavors rebem l'autorització d'entrar a les files almogàvers després de la instrucció obligatòria.

Durant la tornada als vaixells, els almogàvers supervivents fan del camí una festa pensant en el botí que es repartirà. Els almugatens, entre els quals hi ha l'Eudald, tenen una petita xerrada i s'adrecen a l'adalil en cap de l'expedició.

—Senyor, som a quatre passes de Serinhan, i ara tots els francs ja saben que som aquí i què ha succeït. Per què no els fem una visita i, de passada, aconseguim més carros per transportar tot l'armament confiscat?

—La batalla ha estat molt dura. Però, si us veieu amb forces, per mi, endavant!

—Aurr, aurr! Per Sant Jordi, Catalunya i Aragó!!

Serinhan és una petita vila, amb un castell per protegir-la, que em recorda el meu poble. No sé pas què saben els veïns de la batalla que acaba de tenir lloc; però, quan arribem, tothom s'ha refugiat al castell. Únicament dos petits escamots d'almogàvers entren al poble per requisar carros i bestiar. Quan ja marxaven, tots enfeïnats menant carros i animals, surten del castell uns soldats per aturar el robatori. Potser hi gosen després de veure el reduït nombre d'atacants. En la confrontació moren dos almogàvers.

Acostumats al pillatge, acostumats a entrar i sortir inadvertidament dels llocs més inversemblants, els almogàvers no baden. El segon escamot actua com a protecció del primer. I en adonar-se que uns soldats surten del castell per atacar els companys, ells franquegen ràpidament l'entrada mentre els primers es defensen, s'hi esquitllen a dins i es fan forts a les portes de la fortalesa per impedir que la tanquin. Després tot anar molt ràpid.

El nostre adalil permet l'assalt del castell. Només hi entren cent almogàvers i, en qüestió d'una hora (que és el temps que els ha donat en Llorenç de Constança), tornen amb un munt de carros plens i les espases xopes, i fins i tot dones captives gemegant mortes de por i a les que ningú va preguntar si eren donzelles o mares de família. Al darrere han deixat un rastre de foc i sang mai aclarida, de la qual ningú no en voldrà saber mai res. Arribats a la platja, per fi podem descansar una estona. L'endemà apareix en Roger de Llúria amb més de cinquanta vaixells capturats als ports francs de Leucata i Aigüesmortes. Després d'arrasar Narbona, necessiten transport per al saqueig. El botí és tan gran, que s'ha de transportar d'alguna manera. Hem perdut gairebé cinc-cents homes, però Catalunya aquesta vegada ha tornat amb escreix el mal que els francs van causar als nostres durant la croada contra Occitània. Dels quaranta vaixells que van sortir de Barcelona, en tornem més de noranta de tots tipus. Els molls de Barcelona són plens de

gom a gom. Tothom vol veure l'arribada dels almogàvers. Quan en Roger de Llúria baixa amb el penó de les quatre barres, la gent esclata amb crits de «visca Roger i visca els almogàvers!». Nosaltres, que de mica en mica ens hem anat refent, gaudim de les abraçades i els petons d'homes i dones que ja ens consideren almogàvers d'ofici.

Dies més tard, comença el repartiment. Es valoren els vaixells capturats, es valoren les armes requisades, tot allò que es va prendre als morts i durant el saqueig de Serinhan. I es reparteix entre els supervivents i els morts amb familiars vius presents. Queda una part per als orfes i els familiars que no hi són. Tot això ho recull per escrit en Ramon Muntaner a la institució almogàver.

Els diners no ens els donen al moment, però el document signat que ens enduem té més valor que els terns en mà i és una soldada impensable per a qualsevol, la vellesa assegurada per a molts soldats. Acomiadats de l'Eudald, quedem de tornar-nos a veure d'aquí a cinc mesos i marxem tots tres, cadascun a casa seva.

De casa havien sortit tres jovenets, i hi tornaven tres vells, com aquell qui diu.

CAPÍTOL IV

PRÀCTIQUES A L'AL-ÀNDALUS

Gairebé no vaig tenir temps de gaudir amb els avis la fortuna aconseguida. Van marxar en qüestió de mesos com dos pollets, a poc a poc, l'un darrera de l'altre. Per sort, vaig ser al seu costat.

Poca cosa em lligava a Sant Adrià. Vaig deixar els horts i el bestiar al càrrec d'en Lluís, el pescador, sense esmentar en cap moment tot el que l'àvia tenia enterrat sota l'olivera, i vaig marxar a casa d'en Pere jurant-me que tornaria aviat.

Passarien uns quants anys, massa potser, fins que acomplís la meva promesa.

A Barcelona, els almogàvers tenien el quarter general a tocar de les noves drassanes que es començaven a ampliar. Catalunya, a hores d'ara, era el comtat que més s'expandia de tota la mediterrània. Mallorca, València, Còrsega, Sardenya, totes aquestes terres eren nostres. Temístocles, polític i general atenenc, ja deia que «qui domina la mar domina totes les coses», i nostre rei Pere volia construir un regne dominador de la mar, cada vegada més fort i potent. Cal dir que en previsió d'algun atac a Barcelona, unes altres drassanes secretes treballaven de valent a Tortosa, des d'on feien baixar nous vaixells pel riu Ebre.

Passem tres mesos sencers aprenent les tècniques dels almogàvers: combat amb l'ascona contra piques llargues, protegint-nos amb el petit escut; combat contra guerrers a cavall; combat amb coltell; cerca d'escletxes a les cuirasses per arribar a cames i colls sense arriscar massa; i domini de l'art de l'exploració. Una vegada i una altra ens entrenem a pujar i baixar, a plena nit, les torrasses de defensa per atacar els sentinelles. Fem caminades a pas lleuger de gairebé quaranta milles només amb un bocí de pa per menjar. Aprenem a identificar les millors herbes del camp i la muntanya, o allò que puguem trobar al camí i que es pugui menjar i ens permeti sobreviure. I, sobretot, fem pràctiques a totes hores del dia i de la nit.

El nostre cos ara és tot múscul, sense ni un sol gram de greix. Per això l'equip tan senzill que portem, camisola i sarró, desorienta tant, ja que ens assemblem als pastors dels gran ramats que pasturen arreu.

Aleshores, amb vint i pocs anys, arriba per a nosaltres la primera missió com a almogàvers.

A la gran victòria cristiana de la batalla de Las Navas de Tolosa, els primers almogàvers ja van ser presents lluitant braç a braç juntament amb tots els reis cristians de Castella, Portugal, Navarra i Aragó, que havien ajuntat els seus exèrcits per derrotar els sarraïns. De resultes d'aquesta gran victòria, cada rei cristià va anar expulsant inexorablement, però de mica en mica, els àrabs dels territoris ocupats.

El rei castellà Ferran III, el Sant, havia pactat amb el rei sarraí de Jaén, en Muhammad Al-Ahmar, dividir la ciutat en dues zones a canvi de vassallatge: el nord per als castellans i els cristians; i el sud, per als àrabs. Al cap d'uns quants anys, i segons notícies que van arribar a la cort castellana, els àrabs en preparaven alguna de grossa dins de Jaén tot aprofitant que el seu vell rei era a La Meca ja feia gairebé dos anys. A conseqüència del pacte, els castellans no podien fer res que trenqués els acords. Per això el rei castellà va demanar al nostre rei Pere si podia fer-hi alguna cosa, i aquesta és la nostra primera missió.

Sortim de Barcelona amb un grup de deu homes que ens acompanyaran fins a les portes de Jaén. Ens esperaran deu dies a Cartagena, on hi haurà un vaixell a punt per tornar a Barcelona. Això, si tot surt bé. Naturalment, si no és així, ens haurem d'espavilar tots sols. La tasca encomanada no és gens senzilla. Crec que, si ens atrapen, no en sortirem gaire ben parats.

Jaén és un dels quatre regnes d'Al-Àndalus, i el que queda més a prop dels regnes de Granada i Almeria, que encara són totalment sarraïns. Els camins fins allà són prou bons i, llevat d'algun bandoler que fuig en veure'ns, milles i milles de boscos ens proporcionen aixopluc i menjar diari. Travessar terres valencianes i castellanen fins a les muralles de Jaén, ens costa gairebé trenta dies.

Al peu de les muralles, ja sols i amagats entre unes penyes, en Pere, en Jofre i jo planegem l'estratègia a seguir. L'alcassaba i la mesquita transformada en catedral són cristianes, mentre que l'enorme castell i els barris adjacents són àrabs.

Disfressats com a pagesos, travessem les portes cadascú pel seu compte i amb els coltells ben amagats. En Pere s'ajuda amb una crossa similar a la de Marsella per tal de no cridar l'atenció, ja que un home de la seva constitució i sense cap impediment físic segurament seria captat a l'instant per a l'exèrcit, de grat o per força.

Després de reunir-nos en una petita taverna solitària, repassem una mica el pla.

—A les portes cristianes tot ha estat fàcil, però a les àrabs serà impossible. Aquells ho escorcollen tot —avisa en Pere.

—I si ens disfressem millor? —proposa en Jofre.

—Jo tampoc no ho veig factible —dic jo.

—Carat, Adrià, doncs ja ens diràs què fem!

—Molt senzill. —Trec el plànol que duc amagat al pit i explico—: Ens han dit que les clavegueres del castell desemboquen allà dalt, a la zona cristiana, on hi ha un gran espadat que fa de pou mort i on s'acumulen totes les deixalles del castell.

—No deus voler entrar pel mig de la merda?

—Doncs, sí que t'has tornat fi, Jofre!

—Coi, això que dius és molt fort! Jo he vingut a pelar sarraïns i endur-me les seves joies i dones, però això... —deixa anar en Pere.

—Doncs, ara no podem dir que ens en tornem cap a Barcelona perquè ens afecta la pudor. No trobes?

Les nostres ordres són entrar, mirar, fixar-nos bé en què es cou i sortir per explicar-ho. Però, com acostuma a passar, una cosa és dir-ho i una altra molt diferent és fer-ho.

No volem cridar l'atenció ni tan sols als barris cristians, i no és fàcil, perquè acaben de portar el vel autèntic de la Santa Faç a la catedral. La Santa Faç és la imatge de Crist que va quedar impresa al mocador amb què Maria Magdalena li va eixugar el rostre de camí al Calvari; de manera que les entrades i sortides de la ciutat van plenes de pelegrins que es dirigeixen a la catedral. Es pot ben dir que aleshores el gran negoci eren les vendes de relíquies. Els jueus tenen una organització increïble de venda de tota mena.

Per a més tranquil·litat, dormim al ras, entre els milers d'oliveres que ens envolten pertot arreu, ja que aquesta zona proveeix d'oli fins i tot la Roma del Sant Pare. El petit bosc, transpira perfum de molsa, terra humida i falguera i els somnis ens deixaven sentir el furtiu murmuri de les seves bestioles.

L'endemà al matí localitzem l'abocador general del castell, on els seus habitants llencen de «tot» muralla avall a través d'un pou interior al penya-segat. Amb aquesta pràctica eviten que proliferin les malalties als nuclis assetjats. Amb mil precaucions i després d'esperar al capvespre, grimpem per les penyes fins al brocal inferior, on vivim una de les pitjors nits a causa de la pudor insofrible que surt d'aquell abocador.

—Si m'ho arriben a dir, hi ve sa tia —rondina en Pere.

—Calla, Pere, que et sentiran els sentinelles!

—Doncs a veure si tenen els pebrots de baixar a ficar el nas a la merda que parla! Encara que ens veiessin, no vindrien a cercar-nos.

—Jofre, pots parar de riure? —demano, nerviós.

—Noi, és que aquest tipus de guerra jo tampoc me la imaginava. Ni els pitjors fems de porc amb cagarines fan tanta pudor!

De bona matinada, amb la primera llum i sense esperar més, comencem a escalar la paret interior d'aquella gran claveguera. A Barcelona practicàvem cada dia aquest tipus d'escalada, però mai de manera tan crua. No tinc paraules per explicar el fàstic que ens provoca. Així i tot, afortunadament, les grans roques de la part interior no són tan llises com les façanes i l'escalada resulta més ràpida. Com que gairebé tothom dorm, evitem ser ruixats per líquids i sòlids matiners poc desitjables.

El primer forat que trobem són les cuines i ens hi esmunyim de seguida. Al forat superior se senten els bufecs dels soldats que dormen als departaments de la tropa. Em penso que més amunt encara hi ha un altre pis i diferents forats per poder abocar deixalles, fins arribar al pati d'armes del castell, on hi ha la boca del pou que fan servir els seus habitants.

Després d'orientar-nos amb el plànol que porto i sense fer gaire soroll, perquè poc més enllà dormen cuiners i servents, fem cap a les dependències del rei i la seva cort. Per arribar-hi, hem de travessar un pati i esquitllar-nos pels aljubs. Tot seguit, haurem d'intentar entrar a les grans estances reials. Travessar aquest pati arrambats a la paret no és gaire difícil, ja que els sentinelles vigilen cap a l'exterior i es tracta d'un celobert petit que només fan servir els cortesans i algun servent.

Aquest deliciós racó està meravellosament enjardinat. Roses de tots colors i lliris blancs barregen aromes i tonalitats, amb la qual cosa donen una mica de vida i encant a un entorn, altrament, militar.

Així que som als aljubs, accedim per un conducte als banys àrabs. És un altre món. La delicadesa de l'estança és sublim, amb rajoles de mil colors, blanques, grogues, blaves, vermelles, combinades amb un gust exquisit. La llum penetra a dojo pels grans finestrals. L'aigua canta a les diverses piques que sobresurten de les parets. Unes gerres omplen de perfums l'estança amb aromes impossibles de transcriure en paraules: canyella, encens, sàndal...

Al bell mig, una gran banyera rodona de marbre blanc com la neu, plena d'aigua i flors, sembla preparada per a algun membre de la reialesa.

En un tres i no res, i malgrat la nostra inexperiència, tots tres som abocats, rentant-nos tant com podem, perquè la pudor i el fàstic que arrosseguem en pocs moments haurien empastifat la preciosa cambra i ens hauria delatat.

La camisola neta amb què cobrim el coltell que duem al pit ens serveix per poder mudar-nos de roba.

Mentre estem distrets en aquesta tasca, una petita porta folrada de flors, subtilment dissimulada a la paret i situada a la nostra esquena, s'obre d'improvís. No em vull ni imaginar l'ensurt que devia provocar la imatge de tres desconeguts de vint anys, mig despullats, a les sis del matí.

Des de la porta, una nena d'ulls rodons ens mira bocabadada i a punt de xisclar, però ni tan sols troba alè per fer-ho. En Jofre, que hi és més a prop, reacciona el primer i, d'una revolada, li tapa la boca mentre la subjecta amb l'altre braç. Recuperats de l'astorament i indicant-li que no cridi, a poc a poc en Roger afluixa la pressió i la deixa parlar.

—Ozú, quién zoi' u'tedes? Pero que jacéi' aquí?

És una nena cristiana, perquè no duu vel a la cara. És molt jove, amb prou feines deu tenir setze anys. El seu vestit té molts vels i volants que li donen un aire molt elegant.

De mica en mica i amb gestos, si fa no fa, la tranquil·litzem tant com podem. Encara que novells, tres homes de la nostra alçada entenc que li fem una mica de por, a la nena. Parlo amb suavitat i li explico que som aquí únicament per esbrinar si els sarraïns es preparen per tornar a la guerra. Que, a ella, no li volem cap mal. Amb aquell accent tan curiós que ens costa tant d'entendre, respon:

—*Jozú, María y Jozé! Menu'o zuzto, chiquillo'! Me llamo Angeline' y zoy la zirvienta de la prinsesa Mouna Salma. Pos, vaya coincidencia, pa'ece que zuz habéi' caí'o der sielo, puez veni' como anillo ar deo!*

Aleshores ens explica que el gran visir Thufir Ali Ibn, aprofitant l'absència del rei, prepara una conxorxa amb el seu cosí Abu Abd Allah, oncle del rei de Granada, ciutat molt propera. Allà tenen tropes preparades per entrar i ocupar una altra vegada Jaén. No cal dir que amb la intenció d'usurpar el regne.

I continua:

—*Si vuez a' mersedé' quieren, la propia prinsesa ze lo pue confirmar, pué' e'tá muy azuztá por lo que le pue'a pazar a la gente. Zíganme vuez a' mersedé'.*

Ja no sabem què pensar ni què dir. En fila i a través d'uns quants corredors plens de panòplies, arribem a una reduïda cambra, on esperem dubtant si apareixerà la princesa o un destacament sencer de soldats per fer-nos xixines.

Per sort, és la princesa i resulta ser una dona ja gran, o això ens pensem, perquè és força grassa i es tapa amb grans vels de cap a peus. Sense por ni dubtes, i en un castellà perfecte, ens diu que, si podem fer arribar una carta que ella ha pres al visir, això demostrarà el que s'està preparant al rei cristià que tant estima el seu pare.

Això és fantàstic! Què més podríem desitjar? És una prova d'allò més concloent. I, per a nosaltres tres, presentar aquest document significarà entrar al cos almogàver per la porta gran i oblidar ràpidament la pudenta claveguera. La nostra joia és immensa. Tranquil·litzem la princesa assegurant-li que aquesta carta que ens promet serà lliurada de seguida al rei castellà.

L'Angelines ens porta uns dàtils, pa i una gerra de llet. Fa massa hores que no mengem, i ara hem d'esperar amagats una altra vegada l'arribada de la nit per sortir pel mateix lloc per on hem entrat.

A mitja conversa, l'enrenou en obrir-se la porta de cop, ens sorprèn una altra vegada. Allà, sota el llindar, un home de complexió forta i amb un voluminós turbant al cap ens observa colèric; es el visir en persona.

—Però què us heu pensat? Qui sou, vosaltres?

Sortosament, en Pere és al darrere de la fulla de la porta, endrapant de la safata que hi ha en una tauleta, i, per tant, fora del seu camp de visió. Amb una ràpida reacció del nostre company abans que el visir pugui fer el crit d'alerta als soldats, ja el té immobilitzat i li tapa la boca amb la seva enorme grapa, ahora que, amb el peu, empeny i tanca la porta.

—Cony! I ara què fem?

Sembla que tot se'n va en orris. La nostra inexperiència salta a la vista. El visir espeternega subjectat per en Pere. És un home fort de gairebé cinquanta anys i constitució atlètica. Vesteix les típiques túniques dels àrabs i es resisteix d'allò més. És inútil, en Pere no el deixarà anar.

En Jofre no es mou, ha quedat petrificat. La princesa i l'Angelina també són com estàtues amb la boca oberta a causa del ensurt. Jo voldria reaccionar i cercar una solució, però en sóc incapaç.

Tot va molt de pressa. En Pere, impacient, té a l'home ben agafat encara que es retorça per deslliurar-se'n. Jo diria que tan sols transcorren pocs segons. En el silenci de la cambra, on només se sent el forcejament esmorteït i el frec de la roba, té lloc un espetec esgarrifós que ens torna a espavilar. És el coll del visir, que ha petat.

Torno a ser jo mateix. Amb gestos un xic exagerats, demano tranquil·litat i insisteixo a la princesa que ens lliuri la desitjada carta i que s'oblidi de nosaltres.

Minuts més tard, acompanyats de l'Angelina i carregats amb l'intrús, tornem a la banyera rodona, on despullem el visir i el deixem dins l'aigua com si la seva mort hagués estat un accident. L'Angelina també ens acompanya al cambró de les eines de jardí, on hem de passar tot el dia. Al vespre tornem a sortir per la refotuda claveguera.

La baixada i la recuperació de les nostres coses, amagades entre les roques, i l'arribada a Cartagena, són pura anècdota. Els companys almogàvers no acaben de creure's l'aventura, però la carta que portem és ben autèntica i l'hem aconseguida tres aprenents d'almogàver.

La carta, els informes i les notificacions sobre els exèrcits sarraïns, a més de l'ambient que s'hi respirava, es valoren en gran manera. La meva poca lletra arriba directament a les mans d'en Roger de Flor. Tot plegat servirà per obtenir l'ascens a almogaten, després d'una propera acció de guerra.

CAPÍTOL V

ELS CAVALLERS DE LA MORT

Tornats a Barcelona, passem els dies amb ben poca feina. En Pere és l'admiració de totes les dones dels voltants del port i també el més conegut a les seves tavernes, tant per bon client com pels aldarulls que provoquen els marits quan s'hi apropen

a passar-hi comptes. De llarg, és el més alt i fort dels almogàvers. I quan es retalla l'espessa barba pràcticament roja, fa, com se sol dir, «patxoca». Les contínues ganades de gresca l'han fet protagonista de diversos duels amb nobles i burgesos barcelonins, sempre per temes de faldilles. En Pere no s'adona que a Catalunya tenim unes lleis molt curoses i que no es pot anar pel carrer tocant el cul a les dones. Pel seu bé, ja que la seva fama s'estava estenent massa, ha conegut una jove vídua almogàver que li té el cor robat. Sembla que, de mica en mica, ella l'està adreçant i portant pel bon camí, tot i que li costarà.

En Jofre, per contra, continua interessat a rodar pel món i a adquirir més coneixements. La importació de sedes de la Xina, molt buscades a Europa, el té obsessionat; i encara que els seus pares són adinerats, ell vol fer fortuna pel seu compte. Destaca com un individu educat, ben plantat i amb uns hàbits que no encaixen gens amb els feréstecs almogàvers. Sovint ens explica que Constantinoble és el gran port on arriben les mercaderies de la Xina i Mongòlia, allà hi arriben sedes, pells, ceràmiques, espècies i bronzes. També sap que als xinesos, per treballar, els manca or, argent, iveri, cristall, perfums i fins i tot tints per tenyir. Hi ha rumiat molt i somia a noliejar un vaixell per omplir-lo de gènere i arribar a Constantinoble per intercanviar les mercaderies. En ser un home educat i intel·ligent, el persegueixen moltes jovenetes i dones a les quals ja se'ls comença a covar l'arròs; però, quan s'assabenten que és almogàver, les espanta gairebé totes. Aquesta és la fama que tenim. Tot i això, em sembla que li va la mar de bé, perquè no té cap interès a lligar la seva vida a la de ningú. En Jofre és el company perfecte d'en Pere i ha estat un amic fidel, testimoni de més duels que no pas voldria. A més, ha participat en molts d'altres com a company d'armes.

Jo serveixo a dins del quarter i, com que sé de lletra, ajudo els caps almogàvers com en Guillem Galceran de Cartellà, en Balasc d'Alagó o en Ramon Muntaner en persona. Amb el Jaume ens veiem tot sovint, dons viu a Barcelona en un agradable allotjament del carrer de la Cera. Allà i tenen els tallers dels escrivans públics així com els comerciants en cera que fabriquen planxes per escriure, ciris, candeles, i encàustic que es una escriptura feta al foc i que sols l'utilitzen certs reis. Del sostre d'aquets establiments pengen els ciris de tots tipus i volum i sobre amples taulells recolzats a les parets, feixos de candeles són alineades juntament amb els pans de lacre fets amb cera d'abelles barrejades amb trementina de Venècia d'uns colors castanys, vermells o verds que són utilitzats per segellar documents importants.

El nostre petit amic, sembla ser que disposa d'una ment privilegiada pels estudis. Ha superat amb distinció les probes imprescindibles per ser comptador reial, càrrec d'un alt nivell. Recolzat pel Prelat, el mateix bisbat ha adquirit aquesta plaça de Barcelona pel Jaume. Aquest es un títol que per poder-se exercir ha d'estar vacant i es venut al millor licitador. L'Església demostra la seva intel·ligència col·locant a un col·laborador com el Jaume dins de les interioritats econòmiques del regne.

En els diversos bodegons propers a les muralles enganxats a la “cana destra” ens trobem sempre els amics. La cana esta situada a la cantonada de la façana de Santa Llúcia o Santes Verges i es tracta d’una petita columna col·locada pel Consell de Cent enganxada al mur per servir de referència i mesura de longitud. La cana destra barcelonesa es d’una mida diferent que la de Castella, la barcelonesa te dotze pams i sempre es troba rodejada de compradors i venedors de robes que tenen que utilitzar la mateixa longitud per evitar fraus.

A nosaltres ens fa molta gracia veure com discuteixen entre tots ells i en tots els idiomes. Aprofitant la ben entesa ens fiquem amb el Jaume i les seves feines burocràtiques.

—Llavor Jaume. Tu que fas exactament pel nostre Rei?—li diu l’herculi Pere.

—Doncs que vols que et digui? Recaptar tot el que sigui possible per les arques que sempre son buides-.

—Us passeu un bon tros- li dic jo-. Sempre grateu les butxaques als mateixos. Els gremis estan que no poden mes amb els impostos i els pobres artesans s’han de refugiar a les parets de les sagreres dels pobles per sobreviure. Ells no poden pagar mes.

L’Aleix coneixedor de la agricultura confirma el que jo dic.

—Tens raó Adrià, el meu pare ha de pagar dos impostos, per tenir terres i per fer-les produir. Ha conservat a tots els seus treballadors com a homes lliures, però si continuen amb aquets impostos haurà de comprar esclaus per fer la feina.

—Nois teniu raó i per axó el bisbat m’ha col·locat en aquesta plaça. Estem analitzant uns impostos que van ser copiats de Castella, perquè el nostre Consell de Cent els estudií i aconselli al Rei de reduir-los o eliminar. Imostos com el “cabezón” que com diu l’Aleix es pagat dues vegades pels propietaris de terres productives, mentre que els nobles només el paguen una.

Dels impostos del tresor amagat sen paga la meitat del trobat al Rei. Encara que el mes vergonyós son els dos pesos que cobren per cada negre que traslladen amb vaixell convertint en esclavistes als propis reis. O els impostos sobre especies estancades com la neu, el pebre i el joc de cartes

—Després diran que el poble no els estima, apunta l’Eudald.

La veritat —diu Jaume— es que en el temps que hi porto en aquest càrrec, he comprovat que els nobles feudals son els mes corruptes. Ara estan perseguint aconseguir mes concessions reials per obtenir en exclusiva, les herbes aromatiques, la brea, el paper segellat i el denominat estanc de Solimàn que son productes imprescindibles pels artesans als que volen carregar un marge del setanta per cent. Un d’aquets productes es el àcid clorhídric indispensable pel treballar el ferro.

El Rei precisa dels nobles, doncs ells engrandeixen el seu exèrcit, però es cobren els favors amb escreix.

Veig tanta podridura entre els que viuen a prop de la cort —diu el Jaume— que estic disposat a deixar-ho tot i viatjar a Roma per estudiar dret canònic com li agradaria al senyor Bisbe. Jo els hi dec tot a ells doncs han costejat els meus estudis i formació i no els vull decebre, encara que em fastigueja una mica ja que he conegut a una pubilla que em té tot enamorat.

Entre rialles ens acomiadem cada dia els amics.

Però després de l'aprenentatge, hi ha ben poca feina i cada vegada més aldarulls arreu de la ciutat. Tants, que la guàrdia reial no para de queixar-se, ja que, quan es veu obligada a intervenir, sempre en surt malparada amb aquests folls almogàvers que la campen per Barcelona.

Finalment, el rei Pere decideix que els almogàvers puguin posar les seves espases a lloguer i es converteixin en mercenaris. D'aquesta manera els podrà mantenir ocupats guerrejant, tema que dominen. Perquè, altrament, tot són maldecaps. Si surt bé, ell rebrà una part dels beneficis, i els catalans es podran moure arreu. Catalunya, a hores d'ara, té un gran exèrcit mercenari amb molt de poder on sigui que vagi. Però qui sap si es tornarà massa poderós quan es mogui per un altre regne.

Ho vèiem venir de feia temps.

Els mals acords sempre porten males conseqüències. I quan van dir als catalans que vivien a Sicília que havien de marxar de l'illa per traspassar-la als francs a canvi de tenir tranquil·litat a Còrsega i Sardenya, ells, com era d'esperar, van contestar que de cap de les maneres, que per aquí no hi passaven. Que si els francs volien guerra, doncs guerra tindrien.

Ja feia un any que en Roger de Llúria havia partit precipitadament cap a Sicília per ajudar en Frederic II, fill del nostre rei, amb un petit exèrcit de companys almogàvers. Va marxar contra els francs d'en Carles d'Anjou que van atacar Sicília i va perdre una batalla, la de Cattanzaro. Això el va obligar a tornar a Barcelona a la cerca de reforços.

Les naus ja són a punt.

Per fi ressona el corn d'allistament! Barcelona s'omple de professionals d'elit novament. En menys d'una setmana sortirem a la mar.

Una altra vegada dos mil homes i la torna. Vint vaixells per els armats i vint galeres més, de tipus coca, per els subministraments i familiars. Però ara com ara nosaltres ja som almogàvers de ple dret. Tots tres rondem els vint anys i servim al mateix esquadró de l'Eudald, que serà qui doni informes de la nostra actuació al combat.

Formem el regiment d'en Guillem Galceran de Cartellà, noble que destaca per l'odi que té als francs.

A en Pere, que ja conviu amb la Peronella, la jove vídua d'almogàver, se li neguen els ulls amb llàgrimes en sortir de port. No endevinem si és perquè la deixa tota sola o perquè sap que en menys de cinc minuts tornarà a buidar el pap, marejat com una sopa.

En Jofre marxa content. Pensa que, si el botí és tan important com el de França, podrà dedicar-se per fi al comerç de sedes i altres articles.

Jo sóc més romàntic, m'agrada veure el pavelló de les quatre barres on sigui que anem. Sóc català, valoro els drets que hem aconseguit la gent d'aquesta nació i reconec la lleialtat dels meus dirigents. Els faré costat mentre les forces aguantin. En acabat, m'espera el meu poblet; no busco res més, jo.

Tres dies de navegació moguda al ritme del bombo que organitza els galiots, però sense cap ensurt. Aquesta vegada viatgem en un enorme *dromon* bizantí. Està equipat amb tres pals de vela llatina o triangular, a més dels remes que empunyen cinquanta o quan cal cent galiots. Porta un armament impressionant, com ara balistes, que són unes ballestes gegantines accionades mitjançant tensors mecànics, i també catapultes mitjaneres. A proa, el descomunal esperó de bronze brilla al sol, esmolat com un ganivet. Per sort, els cants d'en Marc Serrahima, oficial de la Vall d'Aran, distreuen els aguerrits guerrers. Tot el vaixell els aplaudeix, per bé que són contestats per cançons aragoneses, sens dubte més alegres, cantades per l'alferes Jacinto Tudela o per un antic mariner de Palamós que també ha embarcat per provar fortuna. I aquests cantaires provoquen opinions de tota mena.

En un tancar i obrir d'ulls, ens trobem al port de Tràpena tal com teníem previst. Sicília és una illa enorme, la més gran del Mediterrani, i es troba situada al sud d'Itàlia; de fet, tan sols un petit estret anomenat de Messina la separa de la península. Al voltant, moltes petites illes li fan companyia, i Tunis és a un tir de fona. L'illa té una mica de tot: muntanyes, planes on es conreen taronges i llimones, algun petit riu i un munt de volcans. El més alt de tots es diu Etna.

Aquesta terra plena de rocs l'han cobejada molts països i cultures. Els romans ja la van explotar com a productora de gra. Després, la van envair tribus germàniques, vàndals, hèruls i ostrogots. Més tard, cap a l'any 535, el general Belisari la va incorporar a l'imperi bizantí. Els moros la van ocupar des de 827 a 902. L'any 1021, els normands Robert i Roger Guiscard, mercenaris dels bizantins, van aconseguir expulsar els moros i tot seguit els mateixos bizantins. El 1130, en Roger II, la va adquirir juntament amb el sud d'Itàlia, i el Papa el va anomenar pomposament «rei de les dues Sicílies». Morts els Guiscard en 1194, n'Enric VI del Sacre Imperi Romanogermànic va reclamar l'illa. El Papa el va excomunicar i un exèrcit franc finançat per Roma va lliurar Sicília a en Carles d'Anjou. En aquest punt hem aparegut nosaltres, els catalans, reclamats pels sicilians, ja que no poden suportar més els francs i prefereixen ser súbdits de la Corona d'Aragó!
Com pot ser que quatre pedres provoquin tantes disputes?

Els sicilians, que tant esperen la nostra ajuda, queden parats i molt decebutos en veure'ns arribar.

Segons en Filipe i uns companys d'armes sicilians que hem conegut, diuen que ens van veure baixar dels vaixells, bruts, esparracats, amb una camisola per vestimenta, uns sarronets, una espasa i pràcticament res més. Ells, que se les prometien ben felices amb l'ajut que arribava, després de veure el que desembarcava, es van deprimir una mica.

No han hagut d'esperar gaire perquè els demostrem tot el contrari.

Travessem l'illa en direcció a Catània. Quan arribem al campament prop del llac di Pozzillo, gairebé som al peu del monumental volcà Etna, que ens deixa atònits per la seva immensitat. El nostre regiment tot just acaba d'arribar cansat al campament, quan es presenten els francs amb la intenció d'agafar-nos per sorpresa.

—Nois, aquesta vegada els francs sembla que tenen pressa —diu en Jofre, somrient—. Pere, esmola bé l'espasa, que ja et deu haver passat el mareig!

—Doncs, tu vigila més, Jofre! Al cap i a la fi, qui, si no jo, et guarda el nas! —replica en Pere.

—Au, deixeu-vos de gresca i preparem les eines, que ben aviat ens diran què volen que fem.

—Adrià —diu en Pere—, podríem celebrar que, en acabat, et faran almogaten.

—Si avui no ens en sortim, podreu penjar-me aquest títol a la tomba, ja ho saps.

—Amb aquests, per més fanfàrria que portin, serà com posar peix al cove —assegura en Pere, recordant casa seva.

—Mira que en fan, d'escàndol! —deixa anar en Jofre.

—Au, nois, que ens crida l'adalil!

Tots tres, amb les armes a punt, anem on es troba el nostre cap. Els corns, les trompes i els tambors dels francs fan un borrombori extraordinari. Aquesta vegada ells també han pensat fer enrenou per intentar acovardir-nos.

—Nois! —crida el nostre adalil—. Aquests francs, com que van guanyar la darrera vegada en aquests topants, es pensen que vénen a rematar la feina i fer-nos fora de Sicília definitivament. Els hi hem de posar difícil. Sembla que no els acompanya la cavalleria i, per tant, hem decidit no fer servir la nostra. —I afegeix—: Després de les

tongades de projectils dels arquers i dels ballesters, atacarem d'imprevist. Però, recordeu!, sempre a les meves ordres i sempre vigilant l'esquena del company. No ho oblideu, no vull precipitacions. Avui no hi ha gaire botí a la vista. Però, si guanyem, tindrem tota la província de Galliano a l'abast, perquè ells dominen aquesta regió. Feu-ho saber a tots els almogàvers —adverteix l'adalil.

Som a una vall. A la dreta, tenim el riu; i al darrera, la mateixa vall, que acaba en unes penyes força elevades que limiten amb un bonic bosquet de pins. Els tocs dels diferents corns van encarant unes forces contra les altres; els francs, en formació tancada, i nosaltres, en grupets de formació oberta.

Uns i altres ja ens trobem a tir de dard. El vent fa arribar tot tipus de crits i cants.

En Guillem Galceran va al davant de tots, juntament amb els adalils, que de seguida sortiran corrent per col·locar-se al seu lloc al capdavant dels seus homes. Seguint l'exemple d'en Guillem, clavem el genoll a terra fent el senyal de la creu. Tots el almogàvers l'imitem i, de mica en mica, comença el ritme cadenciós del repicament dels escuts i el terra amb les espases.

—Aurr, aurr!! Desperta, ferro! Per Sant Jordi! Per Catalunya i Aragó, matem, matem, matem! Aurr, aurr!! *Salve, Regina!!*

El clamor és esgarrifós. L'ambient està carregat de la tensió del guerrer almogàver a punt de matar, o potser no. Potser a punt de caure als braços de la seva estimada, la mort.

Pels presoners que vam fer després, tinc entès que el seu cap, el comte de Brienne, en veure el nostre ritual es va espantar força i va comentar al seu assistent: «Què ens passarà avui lluitant contra aquests bàrbars que fan despertar el ferro?» Alguns colpegem contra les espases o escuts amb les pedres fogueres que els almogàvers portem al sarró, i les espurnes encara ens tornen més terribles.

La tensió es podria tallar amb un ganivet.

De cop i volta, ja no se senten els corns. El silenci és esfereïdor.

De sobte, els dards volen d'un cantó a l'altre amb un xiulet sinistre tapant la llum del sol baix. Els dards d'alzina catalana i els de cirerer franc es creuen en l'aire, portadors del seu destí. Les puntes de ferro brillen com si fossin llàgrimes de sang. Sembla que plougui, però és la mort que reparteixen a dojo els arquers.

Acabada la primera tongada de dards, entren en acció les llances i els escuts.

Amb l'escut a mitja alçada, arremet en Pere, i nosaltres el seguim. Cadascú sap la seva feina. Amb la primera empenta del corpulent company, ja cauen dos o tres enemics i ens deixen irrompre fàcilment al seu mur d'escuts. En Pere és un veritable destraler.

Matem, matem, matem. Les nostres curtes llances ja han escampat un primer torn de mort. Topen els escuts, aguanten els pits, però en Pere és massa fort. És com un toro pèl-roig, enfurismat enmig d'un ramat de bous, com un colós de pell i cuir es va obrir pas entre l'enemic. No mira enrere. Sap que al seu costat algú fa feina, perquè només troba enemics al davant; gent que procura allunyar-se en veure'l fer tanta matança, soldats veterans que, quan cauen dos o tres companys amb esgarips agònics, comencen a recular davant d'aquest maníac i els dos comparses que porta enganxats a l'esquena. «Matem, matem, matem!», se sent encara al nostre bàndol. Crits, gemecs, dolor i sang, molta sang.

Encegats mentre avancem, gairebé no sentim les trompes i els corns que sonen. Però, de mica en mica, els francs van obrint el seu quadre pràcticament pel centre i deixen una via molt ampla.

—Reculeu, reculeu, reculeu! —se sent que criden els companys almogàvers.

—*Les Chevaliers de la Mort!* —s'exclamen els francs.

—Els Cavallers de la Mort! —repeteixen els enemics—. Els Cavallers de la Mort! —diuen amb veu exultant.

Dins d'aquella gran confusió, sentim els corns de la nostra rereguarda que ordenen tornar enrere.

—En passa alguna. Això anava massa bé i massa ràpid! —etziba entre crits en Pere.

Aixequem el cap per primera vegada i al davant nostre, encara una mica lluny, veiem un nombrós grup de cavallers que, envoltats per un espès núvol de pols, s'acosta des de la rereguarda del quadre franc.

—Enrere, Pere. Enrere, Jofre. Ens preparen una emboscada! Enrere, enrere, enrere!

Reculem deu passes i pràcticament ens hem aplegat de nou tots els almogàvers. Si ens haguéssim endinsat una mica més al quadre franc, hauríem caigut en un terrible parany. Els francs ja els tenen, aquests rampells. Els nobles, per guanyar mèrits, es precipiten i se salten les ordres dels seus caps. I això, de moment, ens ha salvat la vida. Els seus genets no han sabut esperar a tenir-nos encerclats i han atacat abans d'hora.

Per sort, nosaltres tenim uns comandaments molt reconeguts que cerquen solucions ràpidament. Reculem, però sense quedar atrapats per les penyes del darrera. Unes quantes passes més, i entrariem en un atzucac. I el problema que tenim al davant ja és prou important. Ens planten cara tres-cents cavallers. Es tracta de la nova arma que imposen els francs a les batalles, l'anomenada «cavalleria pesada».

El rei franc Carles d'Anjou vol conquerir Sicília amb l'ajuda del Papa de Roma, sigui com sigui i costi el que costi. Ha derrotat una vegada els que es deia que eren invencibles

almogàvers i vol aplicar qualsevol recurs per fer-nos fora de l'illa. Amb un sens fi de promeses, ha demanat ajut als nobles francs per crear un nou exèrcit de cavallers.

—Aquí els tenim!

Tres-cents imponents cavallers, amb armadura completa i enorme cavall també protegit amb plastró. Les seves llances són el doble de llargues que les nostres i s'emporten i esclafen tot el que troben al seu pas. També porten unes maces amb boles de ferro anomenades «mangual», que fan que les defugis més que una espasa, i unes destrals de mànec llarg contra les quals poca cosa podrà fer el nostre casquet de malla.

Diuen que les guerres, a partir d'ara, les guanyaran aquests regiments.

En Guillem Galceran dona l'ordre, que es transmet ràpidament d'un a un altre:

—Espases enfundades! Les ascones a la mà! Un cavall per a cada dos almogàvers! Nois, a veure si recordem les pràctiques! Companys..., que Sant Jordi en ajudi. Avui pot ser un dia gloriós! Aurr, aurr! Per Sant Jordi! Aurr, aurr! Per Catalunya i Aragó!

El fet de sentir cridar en Guillem, tot i que no sabem exactament què ha dit, fa que tots nosaltres coregem els seus crits. Després arriben les ordres, però els francs, que ja tenen els pas obert, es disposen a atacar.

—Pere, descansa una mica, que ja comencem en Jofre i jo.

—Entesos, Adrià, estaré alerta.

Els almogàvers, acostumats a lluitar amb ordre però ben oberts, ens separem encara més, de dos en dos, a fi que l'enemic no trobi un grup compacte al davant, sinó múltiples parelles distribuïdes arreu, que els complicaran més la càrrega.

Arrenquen el cavallers, el soroll del trot i tot seguit del galop dels cavalls és impressionant. Tot el terra trontolla. Ja no veiem el sol, ni els núvols, ni el rierol que hi ha a la vora. Ni tan sols se sent cap ocell cantar, allà, a la nostra esquena, al petit bosc que limita amb el roquerar.

—Aguanta, Jofre! —crido—. Quiet, quiet! Recorda: un fa d'esquer i l'altre remata.

Els cavallers tenen un inconvenient: condicionats per la superba cuirassa i la llarga llança, només poden escometre per un cantó. Per tant, que siguin dretans o esquerrans marcarà la seva tendència.

—Ens enfila aquell blanc! Compte, Adrià!

—Ja el veig.

—Aguanta, aguanta. Ve cap a mi!

El cavaller se'm llança directament a sobre. Jo l'espero, li estudio el casc i tan sols veig un forat negre a l'alçada dels ulls, que destil·len mala llet, molta mala llet.

Aguanto ferm i veig de reüll que en Jofre està a punt per saltar.

Nosaltres practiquem constantment diferents exercicis: rodolar davant del cavall perquè la cuirassa del genet li impedeixi rectificar a temps; fer un moviment de cintura, que és més arriscat, però que desorienta el cavaller que et vol enfilar; iniciar un moviment cap a un cantó i canviar de sobte cap a l'altra banda per tornar al primer lloc... Tot això fa que el genet estigui concentrat únicament en un enemic i que descuidi els laterals.

S'atansa, s'atansa, gairebé sento l'alè de garrofes del cavall. De sobte, molt veloçment, faig una passa lateral a la dreta, una altra a l'esquerra, i torno a la dreta. Ha de ser un moviment molt ràpid, m'hi va la vida.

El cavaller, desorientat, vol però no pot redreçar dues vegades la llarga i pesada llança, i veu que m'escapoleixo. Però tampoc no pot advertir com en Jofre, des de l'altra banda del cavall, li clava l'ascona a la gropa per darrere. El cavall renilla ferit i li fallen els quaters posteriors. Llavors és quan jo, que ja estic a punt esperant la caiguda del genet, li clavo sense miraments l'ascona amb les dues mans per l'esclatxa del casc i del plastró. El xiscle és horripilant. El raig de sang surt obert com un gran ventall vermell.

Se senten crits de «Sant Jordi! Sant Jordi!», gemecs, renillades dels poderosos destres que es dessagnen pertot arreu.

La càrrega ha resultat positiva per a nosaltres. Gairebé han caigut cinquanta genets, però alguns almogàvers també són morts o malferits al camp de batalla.

Els francs arriben al final de la vall, on hi ha les roques, i fan mitja volta. Recomponen el seu atac i tornen a envestir. Dret, miro al cel i inspiro profundament, necessito l'aire fresc d'aquest moment abans que la polseguera ho envaeixi tot. Els companys són al meu costat. Ens mirem amb gravetat. Som guerrers, però aquesta és una feina dura.

Arriben un altre cop, repetim l'operació i en Jofre remata sense vacil·lar el genet que jo he fet caure. De gairell, veig que en Pere, en comptes de descansar, es precipita sobre un genet que l'escomet amb la llança. Ell atura el cop amb l'escut, que salta fet miques, però subjecta la llança enemiga amb una mà i estira. Sense donar temps de reacció al genet, li talla el coll gairebé amb cuirassa i tot. La força d'en Pere és colossal.

Darrere, hi ha almogàvers més astuts que fan servir els cavalls morts d'amagatall. Quan passen els cavallers, fereixen les potes de les poderoses muntures sense tant de perill i rematen sense pietat el genet quan ja és a terra.

En Guillem Galceran dona l'ordre d'apostar una companyia al final de la vall, entre les roques, per aprofitar els flancs cecs dels cavallers quan es veuen obligats a fer mitja volta als cavalls.

Comença la tercera càrrega. Hem agafat ganes al tema i amb la pràctica ja dominem més la tècnica.

Part dels almogàvers s'arreceren rere els cavalls morts; la resta, entre les roques del final de la vall. En aquest moment arriben els genets. És a cara o creu, victòria o vergonya. Els almogàvers som pastors, muntanyencs, incultes, però la disciplina és fèrria i tothom segueix les instruccions del cap. La càrrega és un error dels francs. Els almogàvers, protegits rere els cavalls morts, causen desenes de baixes i, quan els pocs cavallers pesants supervivents arriben al fons de la vall i fan girar els aterrits cavalls, els salten al damunt. Matem, matem, matem. Crits, renills, budells pertot arreu, sang, sang i mort.

I arriba el silenci.

Els tres-cents cavallers ja són història, i per a la història únicament queden els quatre genets guia d'aquest cos, que s'ho miren de lluny amb incredulitat.

Al darrere, els homes de l'exèrcit del comte de Brienne estan esparverats pel que acaben de presenciar. Silenci, silenci.....

Des de dins del bosc, se sent el cant d'un ocell que gosa destorbar el moment; sembla el puput del Montseny.

De sobte una veu diu:

—Apa, nois, acabem la feina, que es fa tard.

—Aurr, aurr! Matem, matem per Sant Jordi! —ressona a la vall.

En Guillem Galceran sap interpretar la reacció de l'enemic i vol aprofitar el seu desconcert. Els almogàvers recullen les armes i, amb formació oberta, com sempre, però com un bloc, tornen a encarar els espantats i indecisos francs.

Busco amb la vista els companys. En Jofre és a la meva esquerra, xop de sang. Amb prou feines el reconec, ja és un almogàver de cap a peus. El seu caminar elegant destaca entre els altres.

On és en Pere? Busco i m'espanto. La seva alçada de dues vares i escaig, i la seva corpulència sempre el fan destacar sobre els altres. Tot i això, ara no el trobo. Afuo la vista cercant insistentment pels voltants. Potser... sí, sí, allà, gairebé a tocar del riu, veig un cos mig ajagut. És ell, és ell!

Busco ajuda amb una cop escombrada d'ulls a banda i banda. No en trobo. Cerco el grup de les famílies que ens donen socors, però contempen el combat, emparats per unes roques, més amunt, a l'altre cantó.

Passa en Surroca, el company de l'Eudald., els cabells del color del acer li cauen arrissats per la quadrada front, porta xopa l'espasa a la ma i el casquet sota el braç.

—Surroca, on vas?

—Company, tot bé, quin bany de sang, oi? L'Eudald és per allà davant, i jo he de ser al seu costat.

—Dóna avís que vaig a ajudar en Pere. Em sembla que està ferit, però és a l'altra banda.

—No t'hi amoïnis. Això no durarà gaire. Els francs, després de veure que tornem a atacar, s'ho estan repensant i diria que es retiren o fugen.

—Doncs, ja ens veurem.

Surto corrent cap al riu.

Esquivant algun dard perdut, saltant entre centenars de cadàvers de guerrers i cavalls, esquitxant sang vessada per arreu que la terra ja no pot absorbir, arribo al costat d'en Pere.

—Pere! Pere, com estàs?

El trobo reclinat contra una olivera. Està blanc com un llençol, amb una mà al pit, i li raja sang entre els dits.

—Cony, Adrià! —em diu en veu molt fluixa—. Aquell malparit em volia partir per la meitat amb la llança. He aturat el cop amb l'escut, però s'ha fet miques i m'ha banyegat.

—Déu meu, Pere, no pots fer les coses tot sol!

—Però l'he pelat, eeh...deu estar fent cua a l'infern amb el cap sota el braç.

—No et moguis.

La ferida és a la dreta, sota del pit. No m'agrada gens, brolla sang en abundància. No és gaire fonda però, veig que en Pere es debilita cada vegada més.

—No parlis. Guarda forces, si us plau.

Amb celeritat, estripo la meva camisola i l'entaforo dins la ferida per tallar l'hemorràgia. He de cercar solucions ràpides.

No podem travessar el camp per arribar a les famílies, perquè encara es lluita contra la rereguarda franca, que es replega. Allà baix, al marge del riu, veig un molí amb una petita passera de dos troncs. Sembla que surt fum de la xemeneia. No m'ho penso dues vegades. Entre la gran mortaldat que m'envolta, agafo les regnes d'un cavall molt espantat que es calma una mica quan l'acaricio i li parlo.

—Au, noi, que m'has d'ajudar.

No sé pas com ens en sortim; però, amb la poca força del ferit i tot el meu esforç, col·loco en Pere com un fardell dalt de l'animal. L'agafo per les regnes i sortim a pas lleuger cap al molí.

La caseta és a l'altre costat. Abans de travessar el riu, ja crido amb les mans enlaire.

—Ajuda, ajuda!

No surt ningú. No respon ningú.

Tant se val. Necessito aixopluc, aigua neta, teranyines, unguent de fems de llebre i tota la farigola que pugui trobar. Gairebé és l'únic remei que sabem els guerrers per a aquestes coses. Superem la passera amb certa dificultat. Arribo a la casa i la trobo tancada. Ben mirat, no ho està del tot; per una escletxa m'observen uns enormes ulls verds plens de por. És una joveneta que deu rondar els setze o els disset anys i que no diu res.

—No tinguis por. Som catalans que hem lluitat contra els francs.

Els ulls no ens perden de vista, sense pestanyejar. I continua sense dir res.

—Si us plau, necessito ajuda per al meu company ferit. Som catalans que hem vingut per ajudar-vos a fer marxar els francs de la vostra terra.

De cop i volta, s'obre la porta i apareix una dona coberta des del cap i fins als peus amb una llarga túnica.

—*Escusi, escusi, prego, andare, andare via.*

—Gràcies, està malferit.

—Ràpid, deixa'l vora el foc, que no passi fred i es recuperi una mica.

—Gràcies, gràcies. Veig que parles el meu idioma.

—No, una mica, tan sols.

En Pere està inconscient. Ha perdut molta sang i, malauradament, sé que tenim pocs, molt pocs remeis, per a una ferida així. Jo he de tornar amb el meu esquadró i no porto diners a sobre, però m'arrenco l'Ull de Mahoma que penja del meu coll i el poso a la tremolosa mà de la dona.

—Et puc donar això de penyora i aquesta tarda o demà tornaré per portar menjar i el que pugui. Però cuida'l, si us plau. És el meu millor amic.

Aquells enigmàtics ulls negres, em miren de fit a fit des de darrere de la túnica com si volguessin penetrar dins del meu cor. I em diu:

—No t'hi amoïnis. Jo el cuidaré tan bé com sé, però sembla que està molt malferit.

—Tornaré quan pugui, he de sortir cap al camp de batalla.

En Pere desvaria, comença a parlar com si s'adrecés a la seva companya Peronella.

Surto cap al combat, però sembla que gairebé s'ha acabat tot, ja.